

Meclisi Âyan Zabıt Ceridesi

Elliyedinci İnikad
8 Nisan 1326 (1910) Perşembe

MÜNDERECAT

	Sayfa
I. — ZAPTI SABIK HULÂSASI	602
II. — MÜZAKERE OLUNAN MEVAD	602
1. — Kanunu Esasi tadilatına dair lâyiha kanuniye ve Kanunu Esasi Encümeni mazba- tası.	602:615

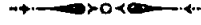
BİRİNCİ CELSE

Bed'i Müzakerat

Saat : —

REİS : Sait Paşa Hazretleri

KÂTIPLER : Halim Bey, Nuri Bey

REİS — Ekseriyet hâsıl oldu, Müzakereye başlıyoruz.

Zaptı sabık hulasasını okutuyorum.

I. — ZAPTİ SABIK HULÂSASI

ELLİALTINCI İNİKAD

6 Nisan 1326 Salı

Sait Paşa Hazretlerinin tahtı riyasetinde inikad ile Zaptı Sabık Hulâsası kıraat ve kabul edildi.

İstida Encümeninin Haftalık Karar Cetveli okundu ve tasdikî karargir oldu.

İnikada nihayet verildi.

Reis

Sait

Kâtip

Halim

Kâtip

Nuri

REİS — Mütalaa var mı? (Muvafık sadaları) Kabul olundu.

II. — MÜZAKERE OLUNAN MEVAD

1. — *Kanunu Esasi tadilatına dair lâyihaî kanunîye ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatası.*

REİS — Kanunu Esasi tadilatına dair Encümenin verdiği mazbata ile lâyihaî okuyacağız.

EKREM BEY — Sülûsânı ekseriyyet var mı efendim. Bir kere azayı hazıra sayılsa.

NURİ BEY — 35 mevcudumuz var, sülûsân var demektir.

REİS — Sülûsândan iki mi fazla?

BESARYA EFENDİ — Fazla var.

REİS — O halde okuyunuz.

GAZİ AHMET MUHTAR PAŞA — Her maddeyi esbâbı mücibesiyle okusak zannederim savaşı olur.

REİS — İki tarık var; biri esbâbı mücibe mazbatasını okuyup, ondan sonra maddeleri tetkik etmek, diğeri de her fashın bahsi bittikçe maddelere müracaat etmek; hangisi muvafık?

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Birincisi muvafık, madde okunmadıkça bir şey anlaşılamaz.

REİS — Peki.

REŞİT AKİF PAŞA — Birinci şık muvafık.

REİS — Esbâbı mücibeyi müteâkiden maddeleri okunacak.

(Hukuku Hükümdarî faslında 7. nci madde okundu) (1)

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Karar verilmedi miydi efendim? Yalnız esbâbı mücibeden bir şey anlaşılmaz. Maddeler de beraber okunmalı.

REŞİT AKİF PAŞA — Evvela bu okunsun da sonra.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Bundan hiçbir şey anlaşılmaz. Hem fasılları hem de maddeleri okunsun.

GAZİ AHMET MUHTAR PAŞA — Esbâbı mücibe, maddelerle beraber okunmazsa hiçbir şey anlaşılmaz. Beyhude yere izâfî vakt etmiş olacağız.

REŞİT AKİF PAŞA — Demin ârâya müracaat olunduğu sırada bu suretle kabul olunmuş idi.

EKREM BEY — Bendenizce bu suret o kadar şey değil. Çünkü tâdilâtı vâkıanın heyeti mecmuası hakkında bir fikir icmalî hasıl ettikten sonra, mevad tekrar sırasıyla okunursa daha kolaylıkla anlaşılır.

AZARYAN EFENDİ — Maddeler okunmadıkça tadilatın ne olduğu anlaşılmaz.

(1) Madde metni bulunamadı.

REİS — Öyleyse onu da halletmek için tekrar ârâya müracaat edelim. Ekrem Beyefendi Hazretleri buyuruyorlar ki; tâdilâtın heyeti mecmuası hakkında bir fikir icmalî hasıl olmadıkça, maddeleri ayrı ayrı okumakla maksat hasıl olamaz. Zira bir madde ötekine ve heyeti umumiyesi yek diğerine merbuttur. O cihetle, heyeti umumiyesi için Encümen ne gibi nîkatı nazardan tâdilata başlamış onu anlayalım, ondan sonra da ayrı ayrı mevaddın müzakeresine girişelim. Diğer reye göre de, esbâbî mücibe mazbatasında bir fasıl biter bitmez onun bahsettiği maddeler okunmalı ki, tâdilâtın ne olduğu taayyün etsin. Bu iki şıkkın evvelkini reye koyalım. Ekseriyet hasıl olmazsa ötekini mevkîi müzakereye koruz.

Binaenaleyh, iptida lâyiha okunup sonra mevaddına başlanmakta tarafında bulunahlar el kaldırsınlar... (Eller kalkar) Ekalliyet...

Demek deminki gibi madde be madde okuyacağız. (Evet sadaları)

YORGİYADİS EFENDİ — Encümen lâyihasında beyan olduğu vech üzere, yalnız Galip Beyle bendeniz ekalliyette kalmıştım. (İşitilmiyor sadaları)

REİS — Biraz hızlıca ünâyet buyurmanız rica ediliyor.

YORGİYADİS EFENDİ — Geçen sene, Meclisi Mebusândan gönderilen ve Kanunu Esasi tâdilâtın hâvî olan lâyihaın, şu kadar mevaddan ibaret olup, müddeti kalîle zarfında müzakere edilerek tahtı karara alınması mümkün olamayacağından, yalnız müstâcel ve esas idare hakkında olan mevaddın müzakeresiyle, diğer mevaddın vakti âhara tâtiki, Heyeti Umumiyyece kararlaştırılmıştı.

Diğer aletumum mevaddı sâiresi hakkında ise, bir karar verilmemişti. Heyeti Mebusân tarafından tâdili kararlaştırılıp, Meclisi Âyanca henüz müzakere edilmeyen mevaddın dahi - ki, bunların bazısı tâdil, bazısı ibka edilmiştir - müzakere edilip edilmeyeceğini bugün mevkîi müzakereye koymalıyız. Çünkü ayrı ayrı tâdil kararlaştırılmayan mevad hakkında hiçbir müzakere sebkât etmemiştir.

Bu karara binaen ve 1293 senesindeki Kanunu Esasinin 116 ncı maddesine nazaran, hâl ve vakte göre tâdil lâzım olan ve ekseriyyeti sülûsânî ârâ ile tâdili kararlaştırılan herbir madde tâdil ve tas-hih olunur.

Meclisi Mebusân Encümenince kaleme alınan mazbatada, böyle her maddenin lüzumu tâdili iktiza ettiğine dair bir sarahat yoktur. Binaenaleyh, Mec-

lisi Mebusândaki muamelâtın kanuna muvafık olup olmadığı hakkında bir söz söylemeye lüzum görmüyorum. Fakat madem ki, bu mevad buraya, bize geliyor. Biz, bu bâbtaki mütalâamızı beyana mecburuz. Kanunu Esasinin maddei mahsusasında beyan olduğu vechile, bir maddenin vakt ve zamana göre lüzumu tâdili tahakkuk ederse, ancak o vakt olabilir ve irâdesi istihsal edilir.

Demek oluyor ki, bu mevaddın değişmesi için, vakt ve hâl lüzum görülmek iktiza ediyor. O halde bu gibi mevaddın vakt ve hâl göre ıslah ve tâdili, heyetçe kararlaştırıldıktan sonra mümkün olabilir. Fakat bendenizce, şimdiye kadar böyle bir karar verilmemiştir. Verilen karar ise, birkaç maddenin bir an evvel tâdili için idi. Diğer mevaddın ne lüzumu tâdili ve ne de ibkası hakkında hiçbir söz sebkât etmemiştir.

Onun için bendeniz Encümeninde «Mademki Meclisi Mebusânın tâdilâtı, bizde dahi birer birer mevkîi müzakereye konuyor, tâdil olunmayan maddeler için teklif lâzımdır. Yoksa birinci maddeden sonuncu maddeye kadar hiçbir tâdil teklifi vuku' bulmadan tekmiil mevaddı tâdil edemeyiz. Çünkü, böyle bir halde bulunmak Kanunu Esasinin mevaddı mahsusasına mugayirdir.» demiştim. Şimdi bu maddenin esbâbî sâiresini şey etmezden evvel, bu esbâbın şâyânî kabul olup olmadığını tetkik edelim. Vâkıâ 53 üncü maddeye nazaran, her kanun heyetinden her birinde kaleme alınıp tas-hih ve tâdil olunabilir. Hattâ yeni bir kanun da tanzim olunabilir. Mamafih, bu 53 üncü madde, Kanunu Esasi hakkında vârit değildir. Filvaki' bu maddede kanun lafzı var ise de, o, kavânini sâire hakkındadır, Kanuni Esasi hakkında değildir.

Kanunu Esasinin tâdili hakkında, eski Kanunu Esasideki mevaddı mahsusayı nazarı dikkaten dūr tutmak olamaz. Bir kanun tâdili teklif olduğu zaman, eski Kanunu Esasi mücibince, evvela tâdili lüzumu, her iki heyetçe kararlaştıktan sonra arz olunmak üzere hükümetçe gönderilir. Irâdesi istihsal olunursa Şûrayı Devlete gider. Bundan anlaşılıyor ki, Kanunu Esasi maddeleri buna şâmil olamaz.

Yani bunlara tatbik olunamaz. Çünkü evvelemirde Heyeti Mebusânda. Sonra bir kanun tâdil olunmak için, evvela irâdesinin istihsali lâzım gelir. Ondan sonra da Şûrayı Devlete gider. Burada da bu maddenin tatbiki icap eder. Bu sebepten dolayı Encümenimizin birinci sebebi reddi kabul olunmaz.

İkincisine gelince, Heyeti Mebusânda 1 inci maddeden bed' ile, nihayetine kadar; filan madde tadil edilmiştir, falan madde ibka edilmiştir diye, bizim de öylece ibka veya tadil etmemiz doğru olamaz. Çünkü evveleminde lüzumu tadil ve tashihi, usulü dairesinde tasdik edildikten sonra sureti meşruhada icabı icra edilir.

Üçüncü bir sebebi red daha var. O da yalnız Meclisi Mebusânın tadiline lüzum görmüş olduğu mevaddın müzakere ve tashihiye selahiyyettir.

Sair mevaddın da tadilini arzu edecek olursak yine o madde mücibince ayrıca Meclisimizde ve iktiza edildiği takdirde hatta Mebusânda da lüzumu tadil müzakere edilip kararlaştırdıktan sonra icabı icra edilir. Bu ise yapılmamıştır. Bizim mezun olduğumuz şey, Heyeti Mebusânda tadil edilip gelen mevaddı hakkındadır. Yoksa başka bir selahiyyetimiz yoktur. Galip Beyefendi ile bendenizin itirazımız bu yoldadır. Fazla olarak tarafımızdan Encümende diğer bir teklif daha vuku' bulmuştur ki, bu mazbatada yoktur. Sebebi de Encümende bidayetden beri bulunmadık. Diğer bir zâtın yerine tayin edilmiştir. Mevaddı ibtidaiyenin müzakeresinde bulunamadım. Fakat Mevaddı sairenin müzakeresinde ise reye iştirak ettim. Fakat Encümenin mazbatasında bazı itirazâtım yazılmamış olduğundan burada arza mecburum. O da, geçen sene kararlaştırılarak İradei Seniyeye iktiran etmiş mevaddı hakkında buradan bir şey söylemeye selahiyyetimiz olup olmadığı madde-sidir. Bu ayrı bir karardır. Bu mevaddı hakkında denmişti ki; madem ki bunlar hakkında İradei Seniye sâdir olmuştur, müzakeresine girişilemez deniliyor. Bendeniz bu fikre iştirak etmedim. Çünkü...

REİS — Yalnız iki dakika müsaade buyurmanızı rica ediyorum.

Yorgiyadis Efendinin 20 dakikadan beri devam eden beyanatı kanunun heyeti umumiyesine mütealliktir. Tarife hacet yoktur ki, Kanunun heyeti mecmuası okunduktan sonra, heyeti umumiyesi hakkında teatîi efkâr olunur. Bundan sonra da mevaddının müzakeresine girişilir. Zâtîlileri mazbatayı yarısında bırakarak bu beyanata başladılar. Devam buyursunlar mı, yoksa kaideye tevfiğ etmek için lâyiha'nın hitamı kıraatına intizar etsinler mi? (Neticeye intizar lâzımdır sadaları)

YORGİYADİS EFENDİ — Esbâbı reddiyesini beyan ettikten sonra cevap vereceğim.

REİS — Gerek bu madde, gerek mevaddı saire hakkındaki mülâhazatınızı sonra beyan edersiniz. Bir

kere lâyihayı bitirelim de ondan sonra madde be madde okunduğu zaman her madde için mütalaanızı beyan edersiniz.

YORGİYADİS EFENDİ — Eğer karar verilecekse söyleyeceğim sözler...

REİS — Karar verilmeyecek, lâyihayı okuyacağız.

YORGİYADİS EFENDİ — Bendenizce okunması icap etmez.

BESARYA EFENDİ — Şimdi okunacak, ondan sonra beyanı mütalaa edebilirsiniz.

NURİ BEY — Birinci kıraat arasında mütalaa beyan olunamaz. Kıraat biter ondan sonra beyanı mütalaa edersiniz.

REŞİT AKİF PAŞA — Her halde usulen peşin mazbata okunmalı idi. Bendeniz onda ısrar ediyorum.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Karar verildi efendim, karar iade edilemez.

REİS — Kıraata devam edeceğiz öyle mi? (Evet sesleri)

«Memaliki Devleti Osmanîyye»

Memaliki Osmanîyye :

BİRİNCİ MADDE — Devleti Osmanîyye memalik ve kıtaatı hâzırayı ve vilâyatı mümtazeyi muhtevi ve yekvücut olmakla hiç bir zamanda hiç bir sebeple tefrik kabul etmez. (1)

ABDURRAHMAN EFENDİ — Kanunu, böyle baştan nihayete kadar okuyacak mıyız? Bunu hepimiz okuduk, biliyoruz. Bir madde okunur, ondan sonra müzakeresi cereyan eder, diğer maddeye geçilir. Baştan başa okumanın faydası yoktur. İki üç günden beri lâyiha kanuniyye elimizdedir. Hepimiz tabii okumuş olmalıyız. Üçüncü sütunda Encümenin teklif ettiği maddeleri okuyalım. Onun üzerine müzakere cereyan etsin sonra diğer maddeye geçelim.

Her madde okundukça eğer tadil olunmuş ise, tadilin esbabı mucibesi vardır onu da okur, sonra müdavelei efkâr ederiz. Kabul olunursa olur. Olunmazsa ne türlü tadil olunacaksa öyle yapılır. Böyle baştan başa okumak faydasızdır.

REİS — Teşrifinizden evvel uzun bir mübahase cereyan etti.

ABDURRAHMAN EFENDİ — Malumatı acizanem yok efendim.

(1) Madde Kanunu Esasî'den alındı.

REİS — Müsaadenizle beyan edeyim. Encümenin mülahazatı, esası hakkında bir fikir icmalî hâsıl olmak için, esbabı mucibe mazbatası okunsun dendi ise de, sonradan esbabı mucibe mazbatasının her fasla müteallik mebhâsi bittikçe kanunun maddeleri de okunsun, diyenler de bulundu. Reye müracaat lazımdır, dendi. Reye bilmüracaat ekseriyet bu tarafta hâsıl oldu. Okunmasının illeti bu. Zatiâliniz bunun faydasız olduğunu ifade buyuruyorsunuz.

ABDURRAHMAN EFENDİ — Bendeniz Encümeninde bulunduğum cihetle daha ziyade tecrübem var. Üçüncü sütunda Meclisi Ayan, Kanunu Esasi Encümeninin tadilatı vardır, onlar okunur. Sonra tadili teklif olunan maddeler okundukça, zaten esbabı mucibe mazbatası da beraberdir, o da okunur. İktiza ederse ayrıca Encümen izahat verir, olur biter. Müsaade buyurulursa heyeti muhtereme teklifimi kabul etsin. Bendeniz çok uğraştığım için en kolay tarik bu olduğunu gördüm. Böyle baştan başa okunmak ile çok vakit kaybederiz.

REİS — Kanunu Esasi tadilatına dair, Encümenin layihasını okuduk. Şimdi hasbel kaide heyeti umumiyesi üzerine mübahase edeceğiz. Sonra madde be madde müzakeresine girişeceğiz. Ondan evvel bir mülahaza beyan edeyim. Bugün mühim bir vazife, bir vazifei milliye karşısında bulunuyoruz. Encümen mazbatasının mukaddemesinde bu tadilat, Hâkimiyeti Milliye'nin teyidi maksadına bina olunuyor. Hâkimiyeti Milliye Suvörenöte dö pöpe (Suverainete de pöple) olduğuna nazaran bu tadilat ile evvela, Saltanatı Milliye'nin hukukunu, saniyen Zâtı Şahanenin hukuku hükümdarısını, salisen Kuvvei Teşriyyenin hukukunu ifa etmeye borçluyuz. Onun için tensip buyurulursa nizamnamei dahiliyemizin ahkâmını aynen ve tamamiyle icra edelim. («Hay, hay» sesleri)

O halde evvel be evel heyeti umumiyesi üzerine mübahase edeceğiz. Ona iptidar etmezden evvel nizamnamei dahilinin 53, 54, 55 inci maddeleri iktizasınca; layihanın lehine, aleyhine iradî kelimeler arzusunda bulunan zevatın isimlerini kaydedeceğiz ve her halde kaimen olmak üzere beyanı efkâr edeceğiz. İsteyen zat kürsî hitabete gelecektir. Eğer böyle cereyan ederse, zannederim layihanın müzakeratı hem muntazam cereyan eder, hem de vaktinde bitirilip Heyeti Mebusana verilir. O halde isimleri yazalım.

MAVROYANIBİ — Bendeniz efendim.

REİS — Lehine mi, aleyhine mi?

MAVROYANIBİ — Bir dereceye kadar aleyhinde.

YORGİYADİS EFENDİ — Bendenizin zaten mukaddemdir, sözümü daha bitirmedim.

REİS — Lehine mi, aleyhine mi?

YORGİYADİS EFENDİ — Bazısında aleyhinde, bazısında lehinde. Umumî surette olmaz ki.

REİS — Başka?

ABDURRAHMAN EFENDİ — Encümen, tabîî müdafaa edecektir.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Encümen hakkı müdafaaı haizdir.

REİS — Hususiyle Encümen Reisi Paşa ile mazbatanın tanzimine nezaret eden Abdurrahman Efendinin, her istedikleri zaman, iradî kelimelerde tekdüme selahiyetleri vardır. İcabında Encümenin azayı sairesi de iştirak eder. Encümen haricinde bulunan zevattan iradî kelimeler arzusunda bulunanlar varsa yazsak.

FERİT PAŞA (Sadri Esbak) — İcabına göre söz söyleriz.

GAZİ AHMET MUHTAR PAŞA — Heyeti umumiyesi hakkında yok. Sonra madde be madde müzakeresinde tabîî söyleriz.

REİS — Yorgiyadis Efendi, söz sizin, buraya gelip itimam buyurun.

RESİT AKİF PAŞA — Lütfen hülâsa buyursalar.

SAMİ PAŞA — İştirak ederiz.

ABDURRAHMAN EFENDİ — Demin söylediklerini itimam etseler.

YORGİYADİS EFENDİ — Demin beyan eylediğim veçh üzere, Encümenin beyan eylediği mütalaata bazı itirazatım vardır. Bu itirazatıma dair Encümençe bazı esbab beyan edilmiş. İtirazatım esas maddeye mütealliktir. Müzakere edilecek mevaddın hangisi olduğunu, Encümen, umumî surette mukaddemede beyan etmiş ve demiş ki, İradei Seniyyeye iktiran etmeyen mevaddı, gerek Mebusandan, gerek bizden, icabeden ıslahatı yapmaya mezuunuz. Bendeniz bu beyanata itirazden dedim ki; Kanunu Esasi ahkâmınca, alelumum mevaddının tadili iktiza ettiği lüzumunu, geçen sene ne Mebusan, ne Ayan mevkii mütalaaya almamıştır. Bunun için bir iki gün zarfında, 100 bu kadar madde mevkii müzakereye konulmayacağından, müstacel olan maddeler müzakere ve kabul edilmiştir. Bundan anlaşılıyor ki, Kanunu Esasinin, alelumum mevaddının tadili tensip edilmeyerek vakti ahire talik edilmiştir. Şimdi biz, Mebusanın yapmış olduğu tadilatı, baştan nihayete kadar müza-

kereye koymaya başladık. Benim itirazım; mademki o vakit Kanunu Esasi mucibince, mevaddının tamamıyla tadili kararlaştırılmamış, o halde madde be madde mevkii müzakereye konulmaması icabeder.

İkincisi; bu itirâzât vaktiyle Meclisi Mebusanda da edilmiş. Badehû ıslah ve tadile çalışarak neticesini bize bildirmiş. Bizim de bu bâpta yapabileceğimiz, ancak Mebusanın yaptığı tadilât hakkındadır. Bunlar hakkında ne diyecek isek, onu müzâkerekere edip bir karara rapt edelim.

Encümen Heyeti, ekseriyetle demiş ki: Bu itiraz şayanı rettir. Çünkü, Heyeti Mebusan gibi Heyeti Âyan da her bir kanun teklifine salâhiyettârdır. Bu, 53 üncü maddede musarrah olduğundan, Kanunu Esasiyi dahi tadile selâhiyetimiz vardır diye, bu madde ile teyit ediyorlar. Meclisi Mebusanca filan madde ibka edilmiş, falan madde reddedilmiş işârâtı bulunduğundan, biz kendilerinin sözlerine «evet», «hayır» demeye de selâhiyetimiz vardır.

Şu suretle Kanunu Esasinin mevaddı umumiyesini mevkii müzakereye koyabiliriz, demişler. Yani Encümen demiş.

Biz bu teoriyi kabul etmedik. Demişiz ki; Kanunu Esasinin 53 üncü maddesi, filvâki kanunun tadilinden bahsediyor; fakat sâir kavâninin tadilinden ve son fıkrasında, tadil lüzumu tebeyyün ettiği takdirde, Padîşaha arz ile kabul edildikten sonra, Şûra-ı Devletle havale olunur, deniyor. Bundan anlaşılıyor ki, kavânini sâire fıkrası, Kanunu Esasiden gayri kavânine aittir.

Kanunu Esasinin tadili ise, ayrıca 112 yahut 116 ncı maddede tasrih edilmiştir. Orada, ekseriyeti ârâ ile bir maddenin, vakit ve zamana göre tadili icap eylediği halde, Heyeti Mebusanca kararlaştırıldıktan ve Heyeti Âyanca tasdik edildikten sonra Padîşaha arz edilir deniyor.

Binaenaleyh, bu 53 üncü madde burada tasdik olunamaz. O, hususi bir maddedir. Hususi madde umumi maddelerden daha muteberdir. Bu sebepten dolayı, teyit için beyan buyurulan sebebi biz reddettik. Baştan başa okundu. Her maddeyi birer birer okumalı.

ABDURRAHMAN EFENDİ — Her maddeyi birer birer okumalı. Muaddel olan maddelerin esbâbı tadilatı da görüldü.

NURİ BEY — Kanun bir defa mı kiraat olunur, iki defa mı?

ABDURRAHMAN EFENDİ — İki defa.

NURİ BEY — İki defa ise birinci defa okunmadı. O sebepten Yorgiyadis Efendi, beyanı mütalaadan

menolundu. Binaenaleyh birinci olmak üzere kiraat olunuyor.

AEDURRAHMAN EFENDİ — Evvelce okunmadıysa başka. Fakat bundan da bir fikir hasıl olmaz; çünkü maddeler seri okunuyor. Bentdenizin dediğim suret, en doğrusudur. Mamafih nasıl karar verilirse...

HALİM BEY — Usûlü müzakereyi Nizâmı Dahiliye tevfiğ etmek olmaz mı? Nizâmı Dahilinin 16 ncı maddesini okuyorum.

ONALTINCI MADDE — Mevaddı müstâcelenin gayri hususatta her kanun lâyihası lâakal beş gün fasıla verilmek şartıyla ayrı ayrı iki defa kâmilan kiraat ve müzakere olunmadıkca kabul veya reddi hakkında ekseriyeti ârâya müracaat olunamaz. (1)

ABDURRAHMAN EFENDİ — Müzakere-i iptidâiyye cereyan etti. Meclisi Mebusandan gelen lâyihanın müzakereye vaz'ı takarrür etti, onun üzerine Encümene havale edildi. Encümen de müzakereye devam etti. Mutlak okunsun dersiniz, o halde üçüncü sütunu ve ibka olunan maddeleri de okumalı.

BESARYA EFENDİ — Esbâbı mûcibe ile beraber.

REİS — Nasıl tensip ederseniz. Elimizdeki Nizâmı Dahili iptida kolayca okunur. Heyeti umumiyesi üzerine müzakere cereyan eder. Kabul olunduğu halde mevaddın müzakeresine girililir, diyor. Nitekim, başka memleketlerde de kaide böyledir.

ABDURRAHMAN EFENDİ — Bu muamele cereyan etti. Geçen sene Meclisi Mebusandan gelen lâyiha okundu, kabul olundu, Encümene gönderildi. Onun üzerine Encümen müzakere etti. Şimdi mazbatasını takdim ediyor.

NURİ BEY — Encümenden gelen lâyiha da aynı surette müzakere olunmak lazım gelir.

ABDURRAHMAN EFENDİ — Bir saat kaybedeceğiz.

EKREM BEY — Bir saati zaten kaybettik.

NURİ BEY — Usule riâyet edilmediği için.

SAMİ PAŞA — Efendim, karar verdik idi. Geçen gün dünyada lâyetegayyer bir şey yoktur deniliyordu. Filvâki öyledir; fakat iki dakika evvel verdiğimiz kararı bu kadar çabuk tağyir edersek nasıl olur? (Devam, devam sesleri)

REİS — Başkâtıp ne suretle devam edelim diye soruyor.

(1) Madde Nizamnamei Dahiliden alındı.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Üçüncü sütundaki, Encümenin teklif ettiği mevaddı muaddete okunsun. (O suretle okundu. Hıtamı kıraattı).

(Encümenin teklif ettiği madde okundu) (1)

REİS — İsterseniz bir çeyrek teneffüs edelim. (Muvafık sesleri).

YORGİYADİS EFENDİ — Meclisi Mebusânın teklif eylediği maddeler için, ayrı ayrı karar vermeye mecburuz. Mütalaalarını redde selâhiyyetimiz olduğunu beyan ile, ekseriyetle verilen karara muhalif olarak reyimizi muhafaza ettik.

Bir itirazım daha vardır ki, o Encümen lâyihasında beyan edilmemiştir. Sebebini anlamak istemem. Fakat anlaşılıyor ki, bendeniz Encümene sonradan tayin olduğumdan, evvelden vuku bulan müzakkeratta bulunduğum cihetle sükût edilmiştir.

Bu itirazım ne idi? Mademki Mebusândan gelen mevaddı umumiye, tamamiyle müzakere edilmemiştir, birkaç madde İradei Seniyyeye ıktiran etmiş ise de, lâyihanın bircümle mevaddı ikmal olunmadığından ve o vakitten bu zamana kadar geçen tecrübemiz üzerine, belki İrade-i Seniyyeye ıktiran eden mevaddan bazılarının yeniden tadilî icap edeceği cihetle, bunların da yeniden mevkii müzakkereye konmasıdır. Bendenizin bu sözlerime cevaben «Mademki bu maddeler İrade-i Seniyyeye ıktiran etmiştir, artık bunlar hakkında söz söylemeye selâhiyyetimiz yoktur» buyuruldu.

Bendeniz buna itiraz etmiştim ve bugün dahi muterizim. Zira Kanunu Esasının atelumum tadilî hakkındaki kararı Mebusânın, doğru olmadığı bendenizce tahakkuk etmiştir. Çünkü Kanunu Esasi bunu menediyor ve diyor ki: Her bir madde zamana göre tadilî icap ettiği, Padişahça da kabul edildiği halde, tadil edilebilir. Gerek bizde ve gerek Heyeti Mebusânda, ancak birkaç madde hakkında, zaman ve yakte göre tadilleri icap ettiğine dair izahat vardır. Hepsinde yoktur. Bunun tashihi icap eder.

İşte, Meşrutıyyet usulünü kabul etmiş olan bazı devletlerde, bu kaide kabul edilmiştir. Biz de teyidi Meşrutıyyet zmnında şunu düşündük, diyorlar: Kendileri; hoca gibi, bir akademi gibi Kanunu Esasının ıslahına teşebbüs eylediler ve neticeyi bize bildirdiler. Bu fikir belki kendilerince pek ziyade muvafıkı hal ve maslahattır. Fakat onların bu bâptaki fikirleri bizce dahi muvafık mıdır? Burasını tahkik etmemiz icap eder.

(1) Madde bulunamadı.

Şimdi; Heyeti İdareye, devletin idaresine ve Hukuku Padişahiye muteallik olup, geçen sene iradeye ıktiran eden mevadi hakkında birçok itirazât vuku bulmaktadır. Bu itirazâtın tahkiki icap eder. Her madde vakit ve zamana göre kabul olunur. Fakat be'dettecribe tadilî lâzım geldiği halde, elbet icabı icra kılınır.

Bu mütalaaya mebnî dedim ki: Katiyen. Kararlaştırılmış olup Padişahça dahi tasdik edilen maddeler, tecâribimize binaen, mevaddı sâirenin hini tadilinde tekrar nazarı mütalaaya alınmalıdır. Encümen, kararlaştırılmış ve İradei Seniyyeye ıktiran etmiş şeyler, mevkii müzakkereye konulamaz diyerek, istediği yola devam etmiştir. Bugün benim fikrim kabul olunursa ve zaten eski Kanunu Esaside dahi beyan edildiğinden, evvel be evvel bunun müzakeresi ile kabulü veya reddi icra olunmalıdır.

Müsaade buyurulursa maddeler hakkında izahat vereyim. Fakat iptida esası hakkında heyette bir karar verilsin de... (Kâfi kâfi sadatârı)

BİR ÂZÂ — Başka bir şey söylemeye şimdilik lüzum yoktur.

REŞİT AKİF PAŞA — Encümen tarafından, bazı maddeler hakkında beyanı mütalaa etmelerine meydan verilmediğini iddia ediyorlar. İtiraz ettikleri hangi maddelerdir beyan buyursunlar.

YORGİYADİS EFENDİ — Alelumum, atelumum.

MAVROYANİ BEY — Suitefsire ma'hal bırakmamak için, evvelemirde, yani kelâma mubaşeret etmezden evvel, alenî bir surette beyan etmek istiyorum ki: 1293 senesinde tanzim olunan Kanunu Esasimizin mükemmel bir halde bulunduğu ve bunun tadilî aleyhtarı olduğum iddiasında değilim. Bilakis Kanunu Esasının tadilî taraftarıyım. Hatta geçen sene icra olunan tadilatın, şimdilik muhafaza ve ibka olunması farzdır zannederim.

Fakat aynı zamanda ileride vuku bulacak tadilat için acele etmeyip, tedricen ifa olunması, Kanunu Esasının cümle-i mukteziyatından bulunduğunu da ilâveten beyan ederim. Vakıâ Kanunu Esasi Encümenimizin beyan ettiği gibi, geçen sene Kanunu Esasının lüzümü tadiline dair, Heyeti umumiyei Âyanda azâyı mürettebenin sülusân ekseriyeti ile bir karar itâ etmiş. Fakat tabiidir ki, kararı mezkûrun Kanunu Esasının 116 ncı maddesine müstenit bulunması zarurî idi.

Yanî, icra olunacak tadilat, Kanunu Esasının yalnız bazı maddelerine münhasır olup, heyeti umumiyesine kat'â, birgünâ taalluku olmayacağı aşikâr

idi. Şimdiye değin bu bâpta yapılan icraatın 116 ncı maddeye muvafık olup olmadığını görelim.

Bir Kanunu Esasının müpteni olduğu esası mühimmesi tadil olduğu takdirde, derecei tâliyede bulunan bazı mevaddın, alâhâlihi ibkasına rağmen, aynı zamanda mezkûr Kanunu Esasının aslından, maksadı noktai nazarından ve binaenaleyh heyeti umumiyesince tağyir ve tadil edilmemiş olduğu iddia olunamaz. Kanunu Esasının maddelerine tadilat icrası hakkında, Meclisi Mebusânda geçen sene sebkeden müzakorât ve neticoyi teşkil eden tadilatı esasıyye, Kanunu Esasının heyeti umumiyesince tadil ve tağyir fikri karşısında bulunduğumuzu âleme ispat etti.

Kanunu Esasının tâ esasından tadiline sevk eden şey, tadil olunan mevaddın adedinde değil, mezkûr mevaddın ehemmiyetindedir. Esası mühimmeyi teşkil eden, «Kanunu Esasi kadar ehemmiyeti haiz olmayan» adi bir kanun olsa bile, onu madde be madde müzakere ve derecei tâliyede bulunan maddeleri tasdik ve esasını teşkil eden maddeleri kâmilan ve tammaileyh tağyir ve sonra, mezkûr kanun üzerinde ancak kısmî bir tadilat vukua geldiğini beyan, tabiri aharla eski kanunun yerine yeni bir kanun vaz olunmadığını serdetmek; yanlış bir iddiada bulunmak, bedâhetti inkâr etmek demektir.

Binaenaleyh, Kanunu Esasının tadili hakkında, Encümence takdim kılınan lâyihaın müzakeresine girilmezden evvel, hal ve faslı bizim için farz, bir mesele esasiye karşısında bulunuyoruz. Çünkü keyfiyet, Kanunu Esasiyi, heyeti umumiyesiyle tadil ve tağyir etmek elzem olup olmadığı değil. Ancak elimizde bulunan Kanunu Esasımız mücibince, onu hemen heyeti umumiyesince tadil etmek, parlamentomuzun hak salahiyeti olup olmadığı meselesinden ibarettir.

Yani, Kanunu Esasımızdan bu husus istidlâl olunur mu, olunmaz mı? Geçen sene, Kanunu Esasının tadil ve tağyiri hakkında Mecliste müzakerat sebk etmiş deyu meselenin, yani Kanunu Esasının heyeti umumiyesinin tadili keyfiyeti dolayısıyla ve zimnen hallolunduğu idraz olunur ise, bu mesele o derece, ehemmiyeti azıymeyi hâiz ve vatanımızın istikbal ve vücudu ile o kadar alakadardır ki, bu suretle dolayısıyla ve zimnen vukua gelen bir hal ve tesviye kati olamaz.

Kanunu Esasımızın 116 ncı maddesinin 1 inci fıkrası mücibince, Kanunu Esasının mevaddı mündereceşinden bazılarının, icabı hal ve vakte göre tağ-

yir ve tadiline lüzumu sahih ve kat'i görüldüğü halde, tadili câiz olabilir bu madde tadil edilmedikçe kanun hükmünü haizdir, Mezkûr maddeden istidlâl olduğuna göre, evvela Parlamento, Kanunu Esasının heyeti umumisini değil, ancak bazı mevaddını tadil ve tağyir hakkını hâizdir.

Sâniyen işbu tadilâtta icabı hal ve vakte göre tağyir ve tadiline lüzumu sahih ve kat'i görüldüğü halde, icra olunabilir. İşbu lüzumu sahih ve kat'i görünmek için, tabii miktarı kâfi zamanın müruru lazımdır. Az bir zamanın müruru ile lüzum, lâıyık ile tahakkuk edemez. İmdi Kanunu Esasının tatbikinde maddeten ne miktar vakit hasrettik? Hakiki bir hesap yapılırsa Kanunu Esasının tatbikine ancak bir kaç mâh hasrettiğimiz meydana çıkar.

Binaenaleyh; şimdiden, Osmanlılara yeni bir Kanunu Esasının tanzimi ile, kendilerine hediye vermek kadar hakka malik olmak için zamanı maddi mürur etmemiştir. Bu hak yalnız bir Meclisi müessesâna aittir. Biz ise bir Meclisi Müessesan halini kesp edemeyiz.

Hayret efzâ bir plan tertibi neticesi olarak ve cesur Ordumuzun sayesinde, ilk defa olmak üzere içtima ettiğimiz zaman, yeni bir esasa müpteni diğer bir kanunu esasının tanzimi hakkı, hiç kimse tarafından, ne Meclisi Mebusâna ve ne de Heyeti Âyan'a tevdi olunmadı. Binaenâlâzâlik ekseriya beyân olduğu gibi, gûya bütün Memâliki Osmaniyye ahalisinin yekvücut olan sadası, Meclisini, Kanunu Esasının esasından ve heyeti umumiyesiyle tadiline meobur etmiş olduğu keyfiyetini iddia etmek, aslı olmayan bir şeyi iddia etmek demektir.

Şüphesiz, yalnız Meclisi Mebusân değil, Meclisi Âyan efkârı umumiyenin mütehavvil safhasını kemâli ihtimam ile takip ediyor, fakat Meclisin ahalinin saadetine hâdim iki heyeti azıymeyi teşkil etmesi kaziyesi, millet tarafından tanınmamış bir Meclisi Müessesan halini kesbedecek derecede hakka dahi malik olduğuna dalalet etmez. Kanunu Esasının tadilatı esasiyesi, her memlekette efkârı umumiyenin harekete gelmesi suretiyle mümkündür. Efkarı Umumiyenin de harekete geldiği, yalnız büyük şehirlerin gazete neşriyatıyla değil, ancak gerek Pâyitaht ve gerek vilâyâtta, bu bâbta akdedilecek mitingler ile ispat olunabilir.

Binaenaleyh, herhangi bir memleketin, kanunu Esasının, tâ esasından tadilini talep ettiğini söyleyebilmek için, bu efkârı umumiyenin husulü lâzımedendir. Eğer bu hasıl olursa o zaman ve yalnız

o vakit, millet tarafından bilhassa intihap edilecek yalnız bir Meclisi Müessesan cânibinden yeni bir kanunu esasi tanzim ve kaleme alınabilir.

Halbuki, tekrar ediyorum meriyyül-icra olan Kanunu Esasımız mücbince, bir Meclisi Müessesan halini alamayız. Olabilir ki, bazı memleketlerde, bir kanunu Esasının tebdili için usul ve kaidesi başkadır, onun bize ciheti taalluku yoktur. Biz, bir meclisi müessesatın mevcut olmadığı bir zamanda, bazı mevaddın tedricen tadiline müsaade eden Kanunu Esasımızın 116 ncı maddesine tevfikten hareket etmeye mecburuz.

Bundan başka unutmamalıyız ki, âvâmin saadeti sırf kavâninin mükemmeliyetine mütevakıf değildir. Hususiyle, kavânini mezkûrenin tatbikine memur olacak zevât ile, ahaliyi teşkil eden kitlenin tekemmülâtına münhasırdır. Vazifemiz, dolayısıyla kitle mezkûreyi tekemmülâta doğru sevk etmekle saadetinin husule getirmesidir.

İngiltere'ye atfı nazar edelim. Kanunu Esasının eskiliğine rağmen muazzam değil midir? Elyevm İngiltere Kanunu Esasının kısmen tadili bir devresinde bulunduğu şu sırada bile, tadilâtı mezkûreyi kemâli teennî ve tedricen, uzun uzadıya müzakere etmeksizin, yani efkârı umumiyenin buna mütemâyil bulunup bulunmadığını his etmeksizin icra edebilir mi? Bugün bir İngilizin, İngiltere ahalisine yüz veyahut ikiyüz maddeyi hâvi yeni bir Kanunu Esasının bahsi hakkında teklifatta bulunacak olursa; teklifi pek acip görüneceği muhakkaktır.

Bizde, evvelce dediğim gibi, müceddeten bir Kanunu Esasi meydana getirmek, elyevm elimizde bulunan Kanunu Esasımızın ahkâmına muhaliftir. Öümlece riâyet olunması vâcip ve içinde ırfan ve kemâl sahibinin vücudu muhakkak olan Meclisi Mebusân, bir hamîyyet cseri neticesi olarak, geçen sene ahali Osmanîyeye yeni bir Kanunu Esasi bahşetmek için, bir gûnâ muhalafet bulunmadığı fikrine sahip olmuş ise de, biz Heyeti Âyan son saatte bile Meclisi Mebusana, Kanunu Esasımızın bu hakkı bize vermediğini ve yalnız Kanunu Esasının mevaddı münderecesinden bazılarının, icabı hâl ve vakte göre, tağyir ve tadiline lüzumu sahih ve kat'i görüldüğü halde, tadil edebileceğimizi ihtar etmeye vazifedârız.

Binaenaleyh, işbu devrei içtimâiyede, Kanunu Esasının bir kaç mevaddının tadiline ve bazı kimseler tarafından gûya bize ait olan ve Meclisi Mebusânca

tadil olunan mevaddın tadilini arzu etmediğimizden dolayı bigayri hakkın müttehim bulunduğumuz şübâhâtın izalesi için, yalnız Heyeti Âyana ait mevaddın tetkiki ile iktifa ve mütebakisinin devrei müstakbeleye talik olunmasını teklif ederim.

Mütebaki kalan mevad az kaldığı iddia olunursa velev 20 velev 10 velev bir, iki maddeden ibaret olmuş olsa bile, yine mezkûr maddelerin tetkiki, bizim için riâyeti farz olan 116 ncı maddeye tevfikten, devrei müstakbeleye tehîr ve talik etmek mecburiyetindeyiz.

Tekrar ederim ki, iş bu teklif Kanunu Esasının birçok mevaddının tadili taraftarı olmadığım için değil. Ancak geçen sene bu bâbda itâ olunan karar, Kanunu Esasiyi heyeti umumiyesiyle tadile, yani bize bir Meclisi Müessesat halini kesbedecek hakkı bahşetmeyen 116 ncı madde münderecatına muvafık olması zarurî olduğu ve zâten hayli tadilat ifa edildiği ve bu sene Heyeti Âyana ait mevaddın tadiline teşebbüs edileceği ve nihayetül emir bîdumum kavânine ve ezcümle Kanunu Esasımıza itaat ve riâyeti her şeyin mâfevkinde tutmaya mecbur olduğumuzu âleme ispat etmek içindir. Hulâsatül hulasa, geçen seneki karar, tabii Kanunu Esasının 116 ncı maddesine mügayir olamazdı.

Halbuki gerek Meclisi Mebusân ve gerek Encümenimiz Kanunu Esasının bîcümle mevaddının bîlâ istisna tetkikine girişmiştir. Bu ise mezkûr 116 ncı maddenin meâl ve münderecatına mügayirdir. Biz Heyeti Âyan, Kanunu Esasımıza harfiyyen riâyet olunmasına ziyadesiyle dikkat etmeye mecburuz. Binaenaleyh, bâlâda arz ettiğim esbâba binaen, işbu devrei içtimâiyede yalnız Heyeti Âyana ait mevaddın tetkikiyle iktifâ etmeliyiz.

YORGEYADIS EFENDİ (1) — Filan madde kabul, filan madde ibka edilmiştir demekle, Encümeninden bir delil istihraç olunamaz. Müzakerâta başlamış olduklarından bir şey söylemek lâzımdı. Bizim de söz söylemeye selahiyyetimiz vardır. Bizim evvel be evvel yapacağımız şey, maddelerin kabul ve tadilinden ziyade, lüzum gösterilen tâdilin vakit ve zamana muvafık olup olmadığını ariz ve amik tetkik ettikten sonra, bir karar vermektir.

Bu karar verilmemiştir. Verilmediği de Encümenin mukaddemesinden anlaşılıyor. Geçen sene dar bir zamanda 5 - 10 madde mevkî müzakereye konulup, diğerleri vakti âhare talik edildi. Demek olu-

(1) 66 ncı inikad sonundaki nota istinaden yazıldı

yor ki, Kanunu Esasinin şart olmak üzere beyan eylediği esaslar düşünülmemiştir. Kanunu Esasinin aile-umum mevaddının tashih ve ibka vesair tadiline teşebbüs etmek için bizim nazariyemiz; mademki Kanunu Esasinin tadilatı, Meclisi Mebusânca icra edilmiştir, Kanunu Esasi muhtacı tadildir.

Biz dememiştir ki, ancak Mebusânın tadilatı üzerine müzakere cereyan edecek. Biz Mebusânın tadilatını ne red ve ne de kabul etmişiz. Yalnız demişiz ki, «Kanunu Esasi muhtacı tadildir. Binaenaleyh bir Encümene havale edilecek ve Encümen lüzum gördüğü cihetleri tashih, tadil veya aynen kabul edecektir.»

Bu gibi şeyleri nazari dikkate almak lazımdır. Binaenaleyh bendeniz teklif ederim ki, kanunun Heyeti mecmuasını icrayı müzakereden sarfı nazarla, madde be madde müzakeresine geçelim, çünkü bu, faydadan hâli değildir.

YORGIYADIS EFENDİ — Müsaade buyurulur mu? Besarya Efendinin beyanatına benim tarafımdan cevap verilmek ıktiza eder. Son fıkrasında bed ile Meclisi Umuminin...

REİS — Daha söz vermedim size.

BESARYA EFENDİ — İki dakika beklesinler su içeceğim.

REİS — Kerem ediniz. Deminden nizâmı dahilî ahkâmına bitemâmihâ ittiba etmek lüzumunu söyledim. Teklifim bittabi Heyet tarafından da kabul olundu. Bu cihette Zâtâlinizin mülâhazâtı istima olundu. Evvel be evvel «Teklifâtı mutasavveremi beyan etmeye Encümen müsaade etmedi» buyurdunuz. Reşit Akif Paşa hazretleri, bu ifadenize Encümen namına itiraz ediyor. İzihat istiyordu «Zamanı geldiğinde istizah ederiz» denilerek meseleyi kapattık. Sonra Mavroyani Beyefendi de makaleyi kıraat ettiler. Ona Besarya efendi, mesmuunuz olduğu veçhile cevap verdi. Şimdi evvel be evvel Encümen reisinin, mazbata muharririnin mütalaasını dinlemeye mecburuz. Eğer onlar «Diyeceğimiz yok» derlerse o vakit icap eden zata ruh sat verilir. Abdurrahman Bey; Encümen reisi yok, o halde siz buyurun.

ABDURRAHMAN BEY — Malumu âlinizdir ki, geçen sene Meclisi Mebusan Kanunu Esasiyi baştan başa okuyup, bazı maddelerini tadil ettikten sonra, lâyhâi Kanuniyyeyi Meclisimize gönderdi. Meclisimiz bu Lâyhâi Kanuniyyeyi bir Encümene havale etmek için müzakerei iptidaiyede bulundu. Heyeti mecmuasını kabul etti. Bir encümen tayini ile lâyhayı oraya gönderdi. Encümen lâyhayı alelusul 1 inci mad-

desinden itibaren müzakereye başladı. Geçen sene 10-12 madde kadar okudu. Sonra baktı ki, vakit dar- dır. Hepsini lâikiyle tetkik edemeyecek, bir sureti Heyeti Umumiyyeye arz etti. Heyeti Umumiye ehemmiyetli ve müstecel maddelerin tefrikiyle, onların müzakere olunmasını tahtı karara aldı ve tekrar Encümene iade etti.

Encümen onları tadil etti; «Bu senelik bunları müzakere ettik, diğer maddeleri gelecek seneye bıraktık» dedi. Encümence 21 maddenin tadili ve Meclisi Mebusanca müceddeden teklif olunan mevattan 3 maddenin ilavesi teklif olunmuştu. Bu teklifatı Heyeti Umumiye de kabul etti. Mevaddı mütebakiyeniz müzakeresi gelecek seneye, yani bu devrei içtimaiyyeye kalmak kararını ittihaz eyledi. Kabul olunan bâlâda mezkûr 24 madde, arz olunarak İradei Seniyyeye ıktiran etti. Bu sene de devrei içtimaiyenin iptidâsında, heyeti âhiyeniz yeniden bir Encümen teşkiliyle mevaddı mütebakiyenin müzakeresini bu Encümene havale etti. Mavrayani bey iki noktaya itiraz ediyorlar. Diyorlar ki; Kanunu Esasinin tadili, bir Meclisi Müessesana aittir. Bu tabir bizde yoktur. Kanunu Esasimizde böyle bir Meclisten bahsonulmamıştır. Buna Fransızca da (Assemblée constitante) derler.

Diğer devletlerde Kanunu Esasi tadilata, kavanini âdiye tadilatına makis olamıyor. Onun için ayrıca ve mahsusen bir meclis intihap ve celp olunur. Bizim Kanunu Esaside böyle kayıt ve şart yoktur. Hatta Kanunu Esasi tadilatını gösteren 116 ncı maddedir. Bu madde Kanunu Esasinin tadili için âzâyı mürettebenin sü-lûsân ekseriyetini arıyor ve bir de bir fıkra ilave ediyor ki, «İcap ve hal ve vakte göre tadiline lüzum görülen mevad tadil olunur». Hatta Kanunu Esasinin 53 maddesi ashiyesi, diğer kanunların tadili için evvelce İradei Seniye istissaline lüzum gösterdiği halde, Kanunu Esasi mevaddının tadili için 116 ncı maddede böyle bir şart yoktur. Kanunu Esasi ile kavanini sairenin usulü tadilince masarrah olan fark; evveli, sülûsan ekseriyyete ve ikinciler ekseriyyeti mutlakaya ıktiran etmektir. Başka hiç bir şart ve fark yoktur.

Şu tafsilattan anlaşılacağı üzere, Kanunu Esasi mevaddının tadili için bir Meclisi Müessesana kanunen hacet olmayıp, Meclisi Mebusan ve Âyanca sülûsan ekseriyyete kabul olunmak ve İradei Seniyyeye ıktiran etmek kâfi oluyor. Diğer noktaya gelince. Buyuruyorlar ki, 116 ncı madde mucibince bazı maddelerin tadiline lüzumu sahih ve katî görülürse tadile teşebbüs etmeliyiz. Biz de bazı maddelerini tadil etmek için, geçen sene Heyeti Umumiyyeye karar verdik. Lâ-

hiyanın bazı maddeleri Meclisi Mebusanca ibka olunmuştur. Her bir ibka bir müzakede neticesi olduğundan, o ibka olunanları da, tadil edilenleri de müzakereye lüzum gördük.

Binaenaleyh Mavroyani bey, müzakereyi «Bazı maddelere hasretmek ve 116 ncı madde mucibince hareket etmek lazımdır» buyuruyorlar. Bu sözü geçen sene söylemeliydiler. İhtimalki Heyet, buyurdukları sureti tercih eder ve müzakere ve tadili münasip göreceği maddeleri tefrik ve tayin eyler idi. Şimdi ise umûmunun müzakeresi artık tekrarrur olmuş bir keyfiyettir.

BESARYA EFENDİ — İzâdi vakte sebebiyyet vermek istemediğimden dolayı bir iki söz söyleyeceğim. Kanunu Esasinin Heyeti Umumiyesi aleyhinde söz söylemek, tendenizce anlaşılmasa bir keyfiyettir. Bu mesele yalnız iki nokta nazardan muhakeme edilecek olursa, hakikat birden meydana çıkarılabilir. Biz; Efendiler, Meşrutiiyeti kabul ve meşrutiiyete var kuvvetimizle ve bütün mevcudiyetimizle hizmet etmeye yemin ettik. Halbuki bu Meşrutiiyet bir esas istiyor. Meşrutiiyetin temeli ancak kanunu esasidir. Fakat bugün Kanunu Esasimiz, sureti katiyede tekrarrur etmemiş bir şekilde bulunuyor. Unutmamalıdır ki, bu Kanunu Esasinin istirdadı için, «çünkü Kanunu Esasi ilani Meşrutiiyetten sonra yapılmamıştır», neler oldu, ne kadar kanlar döküldü. Birçok fedâkâr adamlar kayboldu. Birçok Osmanlılar, zindanlar içerisinde terki hayat ettiler. Şimdi söyleyiniz, Kanunu Esasinin böyle muallak bir şekilde kalması Meşrutiiyetin icabından mıdır? Usul esas olan Kanunu Esasi, birçok esasları havi bir kanundur. Bunun aleyhinde söz söyleyenler, bütün bu esasları kabul etmiyorlar mı? Çünkü, diyorlar ki; artık esasen bu tadilatı, Encümenin yaptığı şeyleri istemiyoruz.

MAVROYANI BEY — Meşrutiiyet aleyhinde değiliz.

BESARYA EFENDİ — Sıranız geldiği vakit beğendiğiniz kadar söylersiniz. (Devam devam sadaları.)

MAVROYANI EFENDİ — Meşrutiiyet aleyhinde değil.

BESARYA EFENDİ — Pekâlâ değil, rica ederim sükût edin.

REİS — Bırakalım efendim, devam edin.

BESARYA EFENDİ — Meclisi Umumi, Meclisi Mebusan ve Âyan hakkında söz söylemek teçviz edilir bir muamele midir? Bir de efendim, Kanunu Esasi pek genç kanundur. Zaman geçmedi, Kanunu Esasinin iyi olup olmadığını tetkik etmedik.

Onun için yalnız zamanın göstereceği ihtiyaç üzerine birtakım tadilat icra edebiliyoruz deniyor. Halbuki Kanunu Esasi yapıldı 33 sene oldu. Kanunu Esasi geçen sene yahut 2 sene evvel yapılmış bir kanun değildir. Bir de unutulmamalıdır ki, o Kanunu Esasi ne gibi ahvâlde tanzim edilmiştir. Hangi tehlikeli zamanda, ne gibi müşkülâtla uğraşılırken, o hiç bir Osmanlı tarafından unutulmayacak olan Mithat Paşa merhum, o kanunun tanzimine muvaffak olmuştur. Kanunu Esasi yapıldığı zaman hem meşrutiiyete hem de istibdada yakışabilecek bir surette yapılmıştı.

Kanunu Esasi yapıldığı zaman, o vazı kanunun arkasında böyle meşrutiiyet için kanını fedaya hazır bir ordu yoktu. Böyle kuvvetli bir Cemiyeti Muhtereme yoktu. Zeki, âlim, fevkalâde hamiyetperver bir adam, hayatını tehlikeye itka ederek o Kanunu Esasiyi tanzime kafkışmıştı. Böyle bir kanun, tabiidir ki, mükemmel, noksansız olamazdı. Onun için pek eski ve eksik olan Kanunu Esasimizin tadili elzem idi.

Bir de efendim; şimdi tadilat aleyhinde söz söylemek, geçen sene ittifakı âra yahut ekseriiyeti azime ile takarrur eden bir kararı, unutmak demektir. Biz, o zaman demiştik ki, Kanunu Esasi muhtacı tadildir.

Şeye gelince: Yorgiyadis Efendi itiraz buyurdu. Dediler ki; Meclisi Mebusanın tadil ettiği maddeleri, bizim tadil etmemize selâhiyetimiz yoktur. Bu esbâb dermeyan olundu. Encümente kendilerine dedik ki; bir kanunun tadili teklifini Heyeti Mebusana, Âyana, Kuvvei İcrâiyyeye, Heyeti Vükelâya veriyor ve Kanunu Esasiyi sülûsân ekseriiyetten başka bir kayıtlı istisna etmiyor. Diğer kanunlardan yalnız bazı maddelerin tadiline lüzumu sarîh ve kati görülür ve bu, her kanunda vardır. Her kanunun tadili için lüzumu sarîh ve kati hiss olunmalı ki, ondan sonra tadile başlansın.

Hatta tadilini mübeyyin olan o maddede, diğer kanunların tadilinden daha az bir kayıt var o da, tadildir. Bendeniz evvelce arz ettiğim gibi, kendilerine de hepsi söylendi fakat kabul etmediler. Yani Meclisi Mebusan, Kanunu Esasiyi baştan başa müzakere etmiş, her maddeyi okumuş, tadile lüzum görmediği mevaddı ipka ve lüzum gördüğü maddeleri de tadil etmiş. Biz de onların müzakeresini, bir daha müzakere etmek lüzumunu hissettik. Bir de, o kanun teklifi olan (53) üncü maddedeki sarahatına binaen, baştan başa tebdil olundu. Geçen sene arz olundu iradesi çıktı.

Bilâhare - yani iradesi istihsal olunduktan sonra - o maddelere de itiraz edelim, mevzuu bahsedelim dediler. Biz de baştan aşağı okuduk. Fakat kendileri,

Mavrokordato Efendinin yerine aza oldukları için müzakere, Kanunu Esasının müzakeresi, yarıya gelmişti. Biz de karar vermiş idikkî; geçen sene tadil edip de İradei Seniyyeye ıktiran eden maddeleri yalnız okumakla iktifâ edelim demiştik. Geçen sene tadil ettiğimiz için bu sene de bir daha tadil etmek ve kalem kanştırmak manasızdır. Encümen, kanunun mevaddı asliyesinin mütebakisinin bazılarını tadil, bazılarını ibka etti. Yani Kanunu Esasının diğer maddelerini baştan başa okuduk. Meclisi Mebusanın ibka ettiklerinin bazılarını kabul ettik, bazılarını da bir veya iki kelime tashihi ile iktifâ olundu. Encümenin tadil ettiği maddeler 3 - 5 maddeden ibarettir.

YORGİYADIS EFENDİ — Besarya Efendinin sözlerine evvelemerde cevap vermek iktiza eder. Dediler ki, Kanunu Esasi ahkâmına riâyet edeceğimize söz verdik, yemin ettik, o veçhile aleyhinde söz söylemeye lüzum yoktur.

BESARYA EFENDİ — Meşrûtiyyete etmiştik.

YORGİYADIS EFENDİ — Bu meâkte Kanunu Esasının hükmü olup olmadığı hakkında müzakere cereyan etti. Kanunu Esasının ıslâhı hakkında, gerek geçen sene kararlaştırılan mevad ve gerek hiç kararlaştırılmamış olan için de ıslâhât ve tadilâta lüzum olup olmadığını müzakere ediyorduk. Onun için bir yemine muhalif olarak bir söz söylemeye lüzum yoktur buyuruyorlar. Bu doğru değildir.

3. üncü şeye gelince : Mademki Kanunu Esasının tadili kararlaştırılmıştır, Kanunu Esasının umumi surette tadili karar tahtına alındığından, onun için söz söylemek câiz değildir. Bu, zaten Encümenin beyan eylediği esbâbtan biridir. Ona da cevap verilmiştir. Kanunu Esasının tadilâtı iktiza eylediği halde, yalnız vakit ve zamana göre tadilât kararlaştırıldıktan sonra mevki müzakereye konulur. Buna, Abdurrahman Beyefendi Hazretleri buyuruyorlar ki; ibare fazla olarak ilave edilmiştir. Yalnız her bir kanunun tadili lazım geldiği zaman tadil olunur. Her bir kanun vakit ve zamana göre tadil olunur; ama alelumum Kanunu Esasının 53 üncü maddesinin tadili hakkındaki beyan edilen fıkrada, hiç bir şey beyan edilmemiş. Kanunu Esasının tanzimi sırasında, ayrı olarak ilave edilmiştir ki, ehemmiyeti, fevkalâde sarîh ve malum olduğu için olveçhile tanzim edilmiştir. Kavanini sâirede dahi tadilât icra edilir; fakat onun ilavesi bir hikmete müptenîdir. Bu hikmet dahi heyetlerce tahkik olunur. Vakit ve zamana göre tadili icap eder mi, etmez mi? Behemehâl evvel be evvel, mukaddime olmak üzere müzakeresi icap eder. Buna vaktiyle karar verilmiş-

tir. Heyeti Mebusanın geçen sene vermiş olduğu karar, alelumum mevâd hakkında değildir. Zaten de müzakere edilmemiştir.

Şimdi, geçen sene müzakere edilmeyen mevad hakkında, vakit ve zamana göre, tadilât icra etmek lazımdır, değil midir, meselesi tahakkuk ettikten sonra, İradei Seniyyeye ıktiran etmiş olan mevaddı da bugün Encümen tahkik etmekle olabilir. Encümen, vaktiyle verilen kararın ehemmiyeti olmadığını beyan, ile yalnız tadil edilmemiş mevad hakkında itiraz serd etti. Onun için tekrar beyan ediyorum : Bugün müzakere edeceğimiz şeyler iki olup, evvelemerde yalnız Heyeti Mebusanın beyan eylediği şeyler hakkındadır. Fakat iki derecede, behemehâl mevaddı umumiyenin tahkiki iktiza ettiği halde, gerek ikmal edilen, gerek edilmemiş olan mevaddın, bugün dahi mevki müzakereye koymaya selâhiyetimiz olmadığını beyan ederim.

BESARYA EFENDİ — Ekseriyyet yok.

ŞEVKET PAŞA — Mecliste sülûsânı ekseriyyet kalmadı.

REİS — Ekseriyyet var mı efendim?.. (Var, var sesleri) Mübâhasât kâfi mi demeyeceğim. Evvelce bir şey için efkârı âlilerinizi sual edeceğim. Deminden beri irâd olunan efkâr esas itibariyle şâyânı dikkattir. Böyle mühim ve dikkate şâyân olan bir maddeyi, satbiyyen müzakere edip karar vermiş olmak ihtimal ki, hâlen ve âtiyen dikkati veyahut itirazı mücip olur. Mesele ise mühim. İtiraz eden zevâtın efkârı maûm oldu. Ona karşı Besarya Efendi Hazretleriyle Abdurrahman Efendi Hazretlerinin müdafaaları da maûm oldu. Onun hulâsası şunu gösteriyor : Cümlenin malûmudur ki, esasen iki nevi hükûmet vardır. Biri, Hükûmeti Meşrûtai Sultanîdir. (Guvernoman konstitusyonel - monarşik palmartarik) Diğeri, (Guvernoman parlemenanter) dir. 33 seneden beri görülen ahvâl, bu birinci nevi hükûmetin ademi kifâyetini gösterdiği cihetle, sırf kaidesi üzerine müesses bir hükûmet tesisine lüzum görüldü.

Heyeti Mebusan ile Heyeti Âyan da ittihat etti. Bu esası takviye etmek üzere, geçen sene Kanunu Esasının mevaddı malumesini Meclisi Umumi tadil etti. Tasdikî Hükûmdâriye arz olundu. Şimdi mevki icradadır. Binaenaleyh, bu esası tecdide mahal yoktur, hulâsa bundan ibaret. İsterseniz bunun için yine rey arayalım. Badehu maddeleri müzakereye girişelim. Yahut mesele mühim ve zaman gayri müsâit olduğundan ve Cumartesi günü de Mektebiharbiye resmi tevzi icra olunacağından Pazartesiye tâiki müzakere edelim. Esnayı müzakereye hükûmetten bazı zevât da bulunmak

arzusunda imişler. Pazartesi günü birlikte bu madde üzerine istizahı ârâ ederiz. Hangisi tensip buyurulur?

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Bu bâbta mükerrenen kararımız var efendim. Birisi, Ferit Paşa Hazretleri tarafından bir lâyiha verildi. Hâkimiyeti Milliyeye müteallik olan mevad üzerine idi. Müzakere edilemez diye sureti katiyyede karar verdik.

REİS — Dikkat olundu ya, itiraz eden zatlara «Hâkimiyeti Milliyeye itiraz etmiyoruz. Yalnız icap vakti zamana göre tadil olunur» diyorlar. O da, elzem olan maddeleri demektir. Yoksa kanunu heyeti umumiyesi ile tadil etmek demek değildir dediler. İki zât onun cevabını verdiler. Bir de Meclisi Mebusandan teklif olunan tadilâta münhasır olmalıydı. Bu defa Encümen onun haricine çıktı diyorlar.

Onun üzerine bir şey söylendi mi, söylenmedi mi? İyice derhatır edemiyorum; ama Meclisi Âyanın vazifesi mahdud değildir. Tabiri âharla, mutlak Meclisi Mebusanın teklif ettiği maddelere hasrı müzakere edip de ve onun haricine çıkmamaya hiçbir mecburiyeti yoktur değil mi efendim?

AZARYAN EFENDİ — Mazbatada ona cevap verilmiş efendim.

REİS — O cihetle, işte bu mülâhazatı esas itihaz edip, geçenki devrei içtimada kararlaştırdığımız esaslar, nâkabili tağyirdir. Bu defa heyeti umumiyesi ile tadil olunmasını da biz tasvip etmişiz. Encümene gitmişti, Encümen de Heyeti Umumiyenin kararına tevfiği hareket etmiştir deniyor. Şimdiden rey vermek var. («Şimdiden rey verelim» sesleri)

GABRİYEL NORADONKIYAN EFENDİ — Müsaade buyurulur mu efendim? Rüfekayı kirâm hazretlerinin malumlarıdır ki, zabta dahi kaydolunmak noktasından belki faydadan âri değildir. Encümen azalarından bazısı, geçen seneki müzakerede hazır bulunmuşlardı. Geçen seneki mukerrâtan haberdar oldukları cihetle, o dairede kendi mütalaalarını serd ve beyan eylediler. Ve Encümence bir meslek itihaz olundu. Birkaç azaları içinde bendeniz de vardım. Geçen seneki Meclisi Mebusanda olan müzakereâtın, ne suretle geçmiş olduğuna dair, yalnız gazetelerden aldığımız malumatın mada, heyet mukerraratını da yine gazeteler vasıtasıyla aldığımız malumatın başka hiçbir malumatımız yoktu. Ne vakit Encümende aza sıfatıyla bulunduksa evvel emirde bize iki noktayı bilmek lazım geldi. Birisi; geçen sene karar altına alındıktan sonra arz olunup İradei Seniyeeye iltiran eden mevât tekrar bahsolunacak mı? Çünkü eğer bahsolunabilseydi, belki geçen senenin mütalaâtını dermeyan ederdik.

Bir nokta gördük ki, Encümenin içtihadı - O içtihadı anlaşılan belki bugünkü Heyeti Kirâmın da içtihadı o noktaya münce olur - mukerraratı sâbika katiyyül mefattır. Onu tekrar mevzuu bahis etmek, yeniden mevkii müzakereye koymak câiz değildir. Bu nokta olduğu içindir ki, mukaddemâ dahi rüfekayı kirâmmızdan bulunan ve fevkalade hürmetimiz olan Damat Ferit Paşa Hazretlerinin, o vakit ki mütalaalarına iştirak edemedik. Yoksa onun için de, belki şimdi bahsi zâit olur; fakat bazı noktalar vardır ki, içimizden ona iştirâk edenler de bulunacaktı.

Şimdi bu mebde bir kere takarrur ettikten sonra, ikinci bir nokta hasrolundu. O da şu idi ki, acaba umumiyet itibariyle birer birer maddelere bakacak mıyız, yoksa birkaç maddeye mi bakacağız? Ona dair Abdurrahman hazretleri cevap verdiler. Bendeniz tekrara lüzum görmem. Derim ki; Encümenin gözünün önünde bulunduğu umum Avrupa'ca elhaletühazihi meriyyülicra bulunan birtakım kanunu esasiler; o kanunu esasiler ki, Encümende gördük. Cümle mevaddı esasiyesini bize yarayan, bizce tatbikatında faydası muhtemel olan birçok noktalara tesadüf ettik. Lâkin onların hepsini ithal etmedik. Niçin? Çünkü istediğimiz şey Kanunu Esasimizin bir mazbutiyyet, bir itidal dairesinde mümkinittatbik olan hale vaz'ı idi. Yoksa gayet mükemmel bir kanun yapmak hissi, her ne kadar içimizde var sa da, onu âfiye bırakmaya mecbur olduk.

İnşallah birkaç seneler geçer, tecrübeden takarrur eder, Kanunu Esasimizin her bir mevaddını ne suretle tatbik etmek lazım geldiğini ve terakki ettiğimizi anladığımız zaman, tadil ve tashih etmek pek güç bir şey değildir zannedirim. O nokta nazardan bilinsin, yani kaydımızda anlaşılın ki, belki mevat vardı da ilaveten zam olunması lazım gelirdi ve onlardan bahsedilmişti. Bunu söylediğimin sebebi şu ki; rüfekayı kirâmdan itiraz edenler, umumiyet itibariyle Meclis bir şey yapmış, yahut Encümen yapmış ve bunları yapmaya mahal yoktur itikadındadırlar. Bendeniz dedim ki; Encümen daha birçok şeyleri yapmak mümkün iken, yapmadı, yapmadığının sebebi de başka şey değil. En elzem olan, en ıktızalı olan şeylere hasrı vaktetti ve o dairededir ki, bugün lâyihayı yapmaya iktisâr etti.

FERİT PAŞA (Damadı Şehriyari) — Âyanı kirâmdan bir zât tarafından ismi âcizânemin yadıyla beyan edilen mütalaa, şehirden masûn değil idi. Mukaddema tarafımdan verilmiş, Heyeti Âyanın tevahhuşunu mucip olmuş olan lâyihadan tekrar bahse cesaret edil-

diğine taaccüp ettim. Filhakika muaddel Kanunu Esaside, Hâkimîyyeti Milliyyenin sureti tatbikinde isabet olmadığı bu lâyhada beyan edilerek, Millet ve Memleketimizin ahvâl ve efkârına muvafık surette, Hâkimîyyeti Milliyyenin tariki icrasını irae eder bir maddeli kanuniye ilâve etmiş idim. Hakikat bundan ibarettir. Başka yolda tefsiri maslahat, suitefehhüm eseridir. Binaenaleyh, bademâ bu eseri âciziden Âyanı Kirâm bahis buyururlar ise, evvela o lâyhayı dikkatla mütalaa buyurmalarını rica ederim. Tenezzülen o lâyhayı tekrar kıraat ederler ise, mesleğime tamamiyle muhalif olan bazı efkârın, bendenize isnadından masûn kalacağım gibi, bu lâyiha bir (Letr mort) yani ölmüş bir lâyiha olduğundan, mevâtın hayırla yâd edilmesi kâidesine dahi riayet olunmuş olur.

RIZA PAŞA (Topçu Feriki) — Bunun madde be madde tatkiki için rey toplamamalı efendim. Disküte (Discuter) edilecek hiçbir ciheti yok.

REİS — Heyeti umumiyesi hakkında cereyan eden müzakerât kâfidir denilecekse daha başka irâdi mülahaza edecek zevât yoksa ârâya müracaat edeceğiz.

SALİH PAŞA — Azayı kirâmdan bazıları bulunamadılar. Pazartesi günü onlar da bulunurlarsa beyânı mütalaa etseler daha muvafık olur zannederim.

REİS — Ekseriyet var. Fakat lüzum görülürse tehir de edebiliriz.

AZARYAN EFENDİ — Ekseriyet var, sülûsân ekseriyet var.

REİS — Ekseriyet vardır, kanunen intizara mahal yoktur buyuruluyor.

FUAT PAŞA — Bendeniz intizar taraftarıyım.

ARAM EFENDİ — İntizar edilemez.

FUAT PAŞA — Reyim yok ekalliyyette kalırım.

ABDURRAHMAN EFENDİ — Pazartesiye bırakalım. Hem kararını verir, hem müzakere ederiz. Daima sülûsân ekseriyet arıyacağız. Bir iki zât şimdiden ekalliyyette kalırlarsa, ileride daima sülûsân ekseriyete ihtiyacımız olacağından müzakere muntazam olamaz. Daima ne kadar aza ziyade bulunursa müzakere o kadar salim ve sahîh olur.

REŞİT AKİF PAŞA — Alehusus tehirinde bir zarar yoktur zannederim.

FUAT PAŞA — Fayda mefhuzdur.

REİS — Rıza Paşa Hazretleri, asıl zâtîalınız buna cevap vermelisiniz. Çünkü Pazartesiye tehir edelim yahut rey arayalım dediğim zaman siz, evvelce karar sekk etmiştir bunu talîke mahal yoktur buyurmuşunuz. Şimdi de Pazartesi isteniliyor.

RIZA PAŞA (Topçu Feriki) — Efendim, Nizamnamci Dahiliye nazaran hareket edelim buyuruldu. Zaten de öyle hareket tabii ve zarûrîdir. Sülûsân ekseriyet mevcuttur. Ona nazaran karar vermekliğimiz lazımdır. Birkaç aza gelmedi diye müzakereyi tehir etmek nizâmen câiz olamaz.

AZARYAN EFENDİ — Nezâketen kabul edebiliriz.

YORGİDAYİS EFENDİ — Müzakereyi Pazartesiye talîke bir sebep dahi vardır. Müzakerâtta verilecek karar, Heyeti Vükelâdan birinin huzurunda olmalıdır. Onun için Pazartesiye gününe kadar tehir edelim. (Gürültüler)

REİS — Dinleyelim lütfen. Rıza Paşanın buyurdıkları kanunen kabili ret değildir. Mademki sülûsân ekseriyet vardır, müzakereyi tehir câiz değildir. Ona mukabil nezâketen bırakınız buyuruldu. Öyle değil mi?

AZARYAN EFENDİ — Evet, nezâketen.

REİS — Nezâketen hükmü kanun tağyir olunacaksa o halde?

ABDURRAHMAN BEY — Kanun, mutlaka karar verilir demiyor. Pazartesiye belki arkadaşlardan mevcut olmayanlar da gelir. Belki bir iki kişi daha beyanı mütalaa edecek olur. Pazartesi hem karar, hem müzakereye başlarız. Ama şimdiden karar verelim buyurulursa, o başka.

FUAT PAŞA — Hüsusi birçok mütalâat dermeyan edildi.

REİS — Demekki Rıza Paşaya cevap veriyorsunuz. Sülûsân ekseriyet mevcut ama, mutlaka karar vermek mecburî değildir. Şu esbâba binaen tehiri kanunidir diyorsunuz. Öyle mi?

RIZA PAŞA (Topçu Feriki) — Kabul etmiyorum. Bu, bir sebebi kanunî değil. Nizâmen, gerçi müzakere derecei kifâyede yapılmış ise o halde itiraz edebilirler, noktai nazarlarını beyan edebilirler. Fakat tarafı riyasetten müzakere, derecei kifâyede addediliyorsa sülûsân ekseriyet mevcuttur, karar verilir.

REİS — Reis, müzakereyi derecei kifâyede yahut gayri kâfi addedemez. Edemediği için müzakere kâfi mi, diye sual ediyorum. Müzakerenin hülâsasından anladığımıza göre ademi kifâyet çıkıyor. Eğer...

RIZA PAŞA (Topçu Feriki) — Bu, kâfi mi değil mi reye koymalı ki netice malûm olsun.

FERİT PAŞA (Sadri Esbak) — Belki Heyeti Vükelâ da esnâyi müzakerede burada bulunmak isterler. Reyleri de var. Mademki heyeti umumiyesi hak-

kinda beyanı mütalaa olunacak, onların mütalaaları da sorulsa. Sonra, Yorgiyadis Efendi «İfadem henüz bitmedi, daha söyleyeceğim var; onları bugün ikmal etmek mümkün değil» diyor. Başkalarının da söyleyecek şeyleri bulunur. Binaenaleyh, pazartesiye kadar tehirine bir mâni' yoktur.

GAZİ AHMET MUHTAR PAŞA — Mesele mühimdir efendim. Bir müddet daha durmak, iki gün daha düşünmek evlâdır.

FUAT PAŞA — İstihfaf ediliyor; lâkin iş gayet mühimdir. İki gün tehir olunmasında ne beis var.

REİS — Mübâhasât kâfi değildir reyinde bulunanlar el kaldırırlar... (Yani «Pazartesiye kalsın» sadaları)

(Eller kalkar), İki reye karşı ekseriyetle kabul olundu.

Rica ederim, salondan ayrılmayalım. Geçen gün, Mübâhasât kâfi değildir diyenler el kaldırırlar... zabıtlar yolunda tutulmuyor diye itirazlar vuku bulması üzerine, başka parlamentolarda mer'î olan usulü tetkik ve bize bir şekil bildirmesi için, öncümencilerden birini, Kanunî Esasî Encümenini memur ettik.

AZARYAN EFENDİ — Bir komisyonu mahsus teşkil ettik.

REİS — Öyle öyle. Ayrı bir komisyon teşkil etmiştir. Eğer Encümenin kararı gelmiş olsaydı şimdi söyleyeceğim söze mahal kalmazdı. Başka yerlerde zabıtlar, malumu âliniz iki türlüdür. Biri aynen tutulur. Bunun, ertesi günü resmî gazetede ilân olunması şarttır. Diğeri de, zabıt tahlili mi diyelim ne diyelim, derhal günü gününe matbuâta vesair lâzım olanlara tebliğ olunuyor. Şimdi, bu Kanunu Esasî müzakeratı pek mühim olduğundan, ihtimal ki, matbuâta bazı sehviyât vuku bulur. Birinin söylediğini diğerine isnât, yahut ârâyı muahaza gibi şeyler olur. Nitekim, aralıkta yapıyorlar. Matbuât,

hür olduğundan her düşündüğünü yazar. Yazmakla beraber, fert itibarıyla târîz etmek başkadır, Kuvvei Teşriyye erkânından olmak itibarıyla, onun reyini muhafaza etmek başkadır. Zira, Matbuat Kanunu dahi, Kuvvei Teşriyye hakkında münafî hümet neşriyatı men' ve mukabilinde bir ceza vaz' ve tertip etmiştir. Bu kadar tafsilata girmekten maksadım da, eğer bizden çıkacak zabıtlar vaktiyle tutulmuş, matbuata verilmişse böyle itirâzâta, yanlışlıklara meydan kalmaz. Başka mebâhisi bir tarafa bırakalım. Bu Kanunu Esasîye dair cereyan eden mübahasâtın, ne derece mühim olduğu tarife muhtaç değildir. Hatta yalnız Memâlikî Osmanîyyede değil, zannederim ki, memâlikî saireda dahi kemâli ciddiyet ve ehemmiyetle mütalaa edilecektir. Meclisi Âyanın bu meseleyi kemâli itina ile müzakere ve müzâkerâtın sureti münasebete cereyan ettiğine umumu iknâ etmek için bu kanuna dair olan zabıtların pek muntazam olmaları lâzımdır. Eğer tensip buyurursanız bu vazîfeyi kemâli ehemmiyetle Başkâtip beye tevdi edelim. Zaptı kendisi tutsun. Matbuata tevzi etsin. Başka memleketlerin âyan meclislerinde de bu vazife asıl başkâtibe aittir. Yoksa onun vazifesi encümenlerin yaptıkları kanunların ibârâtını tashih değildir. Sonra, mufassal da aynen takvimi vekayie verilsin.

REŞİT ÂKİF PAŞA — Pek münasip olur.

GAZİ AHMET MUHTAR PAŞA — Devam saatinin tayinini rica ederim.

REİS — Geçende tayin olundu idi, değiştirecek işek müzakere edelim. Altı olsun mu? (Olsun sadaları) Kabul olundu.

İçtima mihayet buldu.

Hitamı Celse

Saat : —

III. — EVRAKI VARİDE ARIZAI TEŞEKKÜRIYYE CEVABI

1. — *Zatı Hazreti Padişahinin, Meclisi Âyanın arizei teşekkürüyyesinden mütevellit mahzuziyetini ifade eden tezkirei samiyeye.*

REİS — Tezkirei samiyeyi okutuyorum.

(Arizai teşekkürüye üzerine, beyânı mahzuziyeti Seniyyeyi mübellîg tezkirei Sâmiye okundu). (1)

(Teşekkür olunur sesleri)

REİS — Heyeti Âyan maatteşekkür istima etti, öyle zaptolunsun.

Mazbata

1. — *Kanuni esasi tadilâtında Meclisi Mebusânlu Meclisi Âyan beyinde usule gelen bir ihtilâfın haliline dair Kanuni Esasi Encümeni Mazbatası.*

REİS — Gelen kâğıtlar evvelce verilmedi şimdi veriliyor. Bir Encümen mazbatası verildi, okumaya mecburum.

(Kanunuu Esasî Encümen mazbatası okundu) (3)

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Geçenlerde Babîâlde içtima ettiğimiz esnada mevzu bahis oldu idi. Bendeniz izâhât verdi idim. Mesele bu suretleddir.

REİS — Fakat şimdi Meclisi Mebusân Riyasetine tevdiine müzum gösterilen madde ne? O izah olunsa?

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Efendim, o vakit Mebusan Encümeni ile bizim Encümen beyinde söz oldu idi. Encümen Heyeti ile değil, bazı arkadaşlar beyinde. Onlar şüphe ediyorlar ki, acaba böyle olmamış mı? Bir takrir vermişler, Meclisi Mebusân Kanunu Esasi Encümenine havale olunmuş. Encümen takririni tutmuş. Bizden sureti hal için bir kâğıt götsin diye. Eksik olması esbâbına dair aramızda mingayri resim öyle söz etmiştik.

REİS — Fakat iş böyle değil. «Heyeti Umumiyei Âyanca tekrur eden tadilâtın, Meclisi Mebusâna zamaniyle tamamen tebliğ olunamaması, zamanın darlığından ve işin müstaceliyetinden münbâhis ve maddei mezkûrenin suveri tadiliyyesi hakkında bir günâ istibâha mahal olmayacağı, eldeki vesaitle müsbit olmakla» deniyor. Daha yukarısında «Maddenin şekli cedidi yazılmadığı gibi, suretinin gönderildiğine dair de bir kayıt bulunmamış olması, Meclisi Mebusanca yalnız tebliğatla tasrih edilen fıkranın istimai ile iktifa olunduğu zehabına sebebiyet

vermiştir» denilmiş. Güya bu zehâba sebebiyet voren şey, Reisin yazdığı tezkire, gibi çıkıyor. O cihetle müdafaa etmekteyim lâzım. Reisin vazifesi, ne tebliğ edilirse onu bildirmekten ibarettir. Onun için fikir ve reyime muvafık olmayan şeyleri de tebliğ ederim. Nitekim müsevvedâta bakılırsa, hiç bir tasmin olmadığı görülür. Bir rey'i münferidim vardır, onu da istersem Heyeti Umumiyyede beyan eylerim, istersem, söylemem. Binaenaleyh bu zehâba sebebiyet voren, Reisin tezkiresi olmamıştır. Zamanın darlığı, işin müstaceliyeti, cümlei esbâbtan addolunsa bile, buna sebep, Encümenin kaideye muvafık bir mazbatası bulunmamasıdır.

İzah edeyim : Birkaç kere de ihtar ettiğim ve zatâlinizce malûm olduğuna şüphe etmediğim vecihle, Encümenlerde yapılan şeylerde, bir kere maddenin aslı yazılır. Ondan sonra, tâdile karar verilmiş ise, o da yazılır. Bu tadilin esbâbı mucibesi de budur denilir, değil mi? Öyle bir mazbata yapılmadı. Binaenaleyh vuku bulma ifâdât, başkâtibin kalemiyle tezkirede dercolumuş gitmiş. Onlar ise, (Meclisi Mebusânın itimadına lâayık bir Sadrazam ile Şeyhülisâm tayini) ibaresi çıkmış, bizim gönderdiğimiz lâyhada bu cihet varken, tay olunmasına sebep nedir» diyorlar. Ona cevaben deniyor ki; «Biz bunu iki encümende müzakere ettik, bilûzun olduğunu ispat ettik. Kendileri de muvafakat ettiler. Halbuki Meclisi Âyan Riyasetinden yazılan tezkirede bu yazılmamış).

Halbuki mesele öyle değil. Meclisi Âyan Reisinin yazdığı tezkire, ancak evvelki müzakereyi şâmilidir. Onun bir fıkrası da, Meclisi Âyanın istizahına daırdı. Encümen 28 tarihinde, Müştak Beyin kalemiyle yazılmış mufassal bir tezkiredir. Onu neden ise unutmuşlar. Mebusân diyor ki; (Siz bunu aynen kabul etmişsiniz, zira itiraz etmemişsiniz. Onun için de kabul olunduğuna sâhip olduk). Fakat dikkat olunmalı ki, o tezkire, 28 temmuzda Meclisi Mebusâna gitmiş ve Heyeti Umumiyyeye konmuştur. Orada (Âyanın hakkı istizahı vardır; fakat bu hak kabul olunmak için, bizim tektifimiz kabul olunmak lâzım gelir) Yani Âyanın sureti tayinler, intihabî olmalı. Maaşlar tenzil olunmalı denmişti. Ahmet Rıza Beyefendinin böyle bir tezkiresi var. Ondan sonra iki encümen birleşmiş, birçok tetkikat icra olunduktan sonra o maddede olan fıkrai mahude çıkarılmış. Oralari, sonra etrafıyla anlaşıldı. Bendeniz yalnız bir

(1) Tezkire bulunamadı.

(2) Encümen mazbatası bulunamadı.

noktayı anlamak istiyorum. Acaba oranın Encümeni de bizim Encümenle bu maddede ittifak etmiş mi? Çırağan'da bulunduğumuz esnada, Ahmet Rıza Bey-efendiyle Mebusândan dört zât gelip benden bu meseleyi sormuşlardı.

Dosyasını istedim; bu iki Encümenin ittifadından malûmatım olmadığından, onu bir daha tetkik edeyim diyordum. O sırada Abdurrahman Efendi Hazretleri, izahat vermek için gelmek arzusunda bulunduıkları yolunda bir haber gönderdiler ve bittabi davet olduğundan geldiler. Verdikleri izahattan anlaşıldığına göre, arada ittifak da hâsıl olmuş.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Bu, madde hakkında ittifak değil efendim. Arada onların kabul etmedikleri diğer maddeler vardı. Tekrar bize iade ettiler. İlk defa gelen cevapta 8 inci maddeyi kabul ettik diyorlar. Encümende bu madde hakkında müzakere cereyan etmedi.

REİS — Peki. Onun üzerine, Meclisi Mebusân Reisi ya bizim Encümene sorsun, siz bu yolda cevap verin, yahut siz böyle bir şeyi yazınız takrir sahibine gösteriniz, mesele hallolunur demişlerdi ve iş bitmiş idi. Sonra yine takip olunmuş. Şûrayı Devlet dairesinde bulunduğumuz zaman sual ettiydim, izah buyuruldu, zapta da böyle geçmiştir. Hatırimda kaldığına göre Besarya Efendi «Bu fıkranın zaten hükümü yoktur, itimada lâıyk Sadrazam veya Şeyhülislâm tayin olunmayacak olursa, Mebusân ademi itimat reyi verir, bittabi sâkıt olur» buyurmuşlardı; öyle değil mi? (Evet sadaları)

Filvaki şu mütalaa doğru. Binaenaleyh o kayıt esasen hükümsüzdür.

Diğer taraftan, Heyeti Vükelâ hakkında ademi itimat reyi verilecek olursa, o heyetin sâkıt olacağına dair mevaddı muaddelenin birinde de sarâhat var.

ALİ RIZA PAŞA (Topçu Feriki) — 38 inci maddede.

REİS — Sadrazam ve Şeyhülislâm, Heyeti Vükelânın haricinde olmadığından o maddenin hükümü bittabi onlara da şâmil olur.

Binaenaleyh bu fıkranın vucut ve ademi vücudu müsavi. Maksat, eğer Meclisi Mebusanın mazharı tasvip ve itibarı olan zâtların sadaretle bulunması için ise, ademi itimat reyi'nin heyeti vükelâyâ şâmil olması ile bu maksat zaten hâsıl oluyor. Binaenaleyh ittifak nizâi lafziden ibaret kalıyor.

İşte o vakit cereyan eden müzakerât bu zeminde idi, vakia harfî harfine böyle denmedi, lisanı hal bu-

nu gösteriyordu, o da zapta geçmişti. O vakitten beri de hiç bir sual ve cevap vuku bulmadı.

Binaenaleyh isterseniz Encümenin teklifini kabul edelim, Mebusana gönderelim. İsterseniz (Zaten hükümü olmayan bir maddeyi nâbemahal olarak ihtara hâcet yok, alelhusus elimizde bir Kanunu Esasi tadilatı da var, Encümen ergeç lâıyhasını verecektir. O lâıha geldiğinde bu maddeleri de müzakere edeceğiz. Şimdi bir mücip yokken Kanunu Esasinin tadilatına dair evvelce geçen sözler yazılacak olursa, şüpheye düşürmeye sebep olur) diyerek sual vukûuna talik edelim.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Mebusan Encümeni azası, yeni arkadaşlarımızdan bazılarını gördükçe, sizden gelecek malumata intizar ediyoruz, diye soruyorlar. Onların üzerine biz de böyle bir şey yazalım mı, yazmayalım mı diye müzakere ettik. Bu mazbatayı tesvid ettik; evraka baktık. Esasında hiç şüphemiz yok, el'an o kararımızda sebât ediyoruz. Binaenaleyh böyle karar verdik ve Heyeti Umumiyyeye bu kararımızı tebliğ ediyoruz.

Encümen mazbatasında 2 noj fıkradan bahsetmemiş. Buna da sebep, başka maddelerin sureti muaddelerinin yazılmayarak, yalnız bu maddenin kesbetliği şekil yazılmasıdır. Esbâbı mucibesi kalmış, diğer suretleri kabul olundu dediğimizde, onlara da bir şüphe arız olmuş. Niçin bize böyle sonradan tadil olunmuş gibi geliyor diyorlar. Halbuki esas, gerek Encümence gerek heyetçe kabul olunmuştu. Onların şüphesini izale için, doğrusunu olduğu gibi evraktan çıkarıp yazmaya karar verdik ve olan da böyledir. Çünkü, ibareleri aynen aldık.

REİS — Maddenin şekli cedide yazılmadığı gibi, Encümen mazbatası suretinin gönderildiğine dair de bir kayıt bulunmamış olması, Meclisi Mebusanca, yalnız tashih edilen fıkranın istimaliyle iktifâ olduğu, zehâbına sebebiyyet vermiştir.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Evet efendim dört fıkra tadil etmişiz. Halbuki onlar yalnız bir fıkra tadil etmişiz zannetmişler. Diğer üç fıkrayı haliyle kaldı zannediyorlar.

REİS — Fakat, buna karar verilir de böyle gönderilecek olursa, bendeniz de mavaka hali söylemeye mecbur olacağım. Bir kere Encümenin mazbatasında, tadilatın her birine ait esbabı mucibe gösterilmemiş. Esbabı mucibe gösterilmedikten başka; demin de söylediğim üzere, Encümen takririnde 8 inci maddenin sureti tadihi öyle bir şekilde yazılmışki, Encümenin tadilatı iki maddeden başka şeye şâmil olduğuna zahip olmak kabil değildir.

Bu iki maddenin biri de, vükelanın azîl fıkrasına bir «alelusul» kaydının ilavesi. Diğer de «tevehih rütbe» ibareti mutlakasının, rütbe askeriyye ve mülkiyye ve ilmiyye ve ilmiyyeden tasrihi hususlarından ibarettir. Vâkıâ takrirden madde muaddele aynen gösterilmiş ise de, esbabı mucibede şu iki şeye hasrı kelâm olunması, onların haricinde tadilat vuku bulmadığı zarfını bittabi tevhit etmiştir. Zira daha başka mahallerinin dahi tadil olunduğuna evveliden malumat olmayınca, böyle bir zehâp husulü binaenaleyh madde muaddele-nin Meclisi Mebusana taktif olunan madde ile bittat-bik farklarının tayin olunamaması ve Mebusan Riyasetine yazılan tezkirede, fıkârâtı tadiliyenin kâmilten derç olunamaması emri tabii değil midir? O cihetle ben Başkâtibi de bihakkın mazur görüyorum. Demekki şu şevrin madde itibariyle ehemmiyeti olmadığı; ne Encümenin, ne de Encümen haricinde bulunanların muamelesi, kasta makrûn bulunmadığı beyan buyrulur ise, bilfarz ehemmiyet ve kasıt teslim oluñsa bile herhalde şehvin ve Mebusanca hâsıl olan zehâbın vukuuna, Encümenin takririni sureti kâfiyede yazmaması sebebiyet vermiştir. Binaen alâzâlik başka bir masdarı sehiv aramaya mahâl yoktur.

MEHMET GALİP BEY — Mazbata çıksın efendim. Geçen senenin mazbatasında bunlar var.

REİS — Baktık yoktu.

RIZA PAŞA (Topçu Feriki) — Vardı. (vardı sesleri.)

MEHMET GALİP BEY — Yalnız bir kusur var. Encümen mazbatasını tadil olunduktan sonra, maddenin kesbettiği şekil aynen yazılmamış.

ARAM EFENDİ — Esbabı mucibede yazılmıştır.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Esbabı mucibede yazılmamış, fakat madde aynen yazılmıştır.

REİS — İşte mazbata geldi. Burada deniliyor ki, lâyiha kanuniyyenin 8 inci maddesi, Hukuku Saltanada müteallik ibarati havî olup, bunda, şekli sabıkından ziyade, ilave edilen tabirat, bir faydaya müstenit olmak lazım geldiği halde, vükelanın azil ve nasbı maddesi, sureti mutlakada zikredilmiş olmakla buna, «alelusul» kaydı ilave ve rütbe tevehih hakkının yalnız askere hasrı ilâh madde bundan ibarettir.

ALİ RIZA PAŞA (Binici Ferik) — Şekli âtiye ifrağ edilmişti, yazılmamış.

REİS — Madde, şekli âtiye olunmuştur denilmiş. Geçen sene Kanunu Esasî Encümenin, tanzim etmiş olduğu mazbatadan 8 inci maddeyi okuyorum.

(8 inci madde okundu.)

REİS — Şimdi, Meclisi Âyanın 8 inci madde hakkındaki mukerraratı Hukuku Saltanata müteallik maddedeki fıkrayı okuyorum.

(Fıkra okundu.)

ABDURRAHMAN EFENDİ — 8 inci madde hakkında bu kadar yazılmış.

REİS — Pekî efendim tebligatta tasrih edilen fıkraya hangisi?..

ABDURRAHMAN EFENDİ — Şimdi okuduğunuz.

REİS — Tasrih edilen fıkranın tadiliyle iktifa olunduğu zehâbına sebebiyet vermiştir deniliyor, fakat esbabı mucubeden bunlar çıkmıyor. Mebusandan gelende (Meclisi Mebusanın itimadına layık) sözü varken bizim Encümeninde bu çıkartıyor. Fakat esbâp olarak yukarıda serdoluñan mütalaa bunları anlatmıyor. Binaenaleyh bulunmuş olsa bile yine işe yaramayacak.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Madde abes görüyor da onun için. Ne maddenin şekli yazılmış ve ne de bu mazbatanın gönderildiğine dair bu müsveddede bir işaret var. Onun için bu mazbata da gitmemiş. Mamafih Encümenin mazbatasını leffen gönderildi diye de bir kayıt yoktur. Müsveddede kespettiği şekli cedit yazılmamış. Binaenaleyh ondan intikal etti ki bu yalnız tadil olundu zannetmişler. İşte itirazları ondan neşet ediyor.

REİS — Çünkü mazbata gitse bile, yine onların zehâbı baki kalırdı. Lâyiha kanuniyyenin 8 inci maddesi, Hukuku Saltanata müteallik ibarati havî olup, onda şekli sâbıkından ziyade, ilave edileen tadilat; yani eski Kanunu Esaside münferic olan ibâreden ziyade olarak, Mebusanın ilave ettiği tadilat (Bir fayda mülâhazasına mübteni olmak lazım geldiği halde) denildikten sonra, o fayda mefkuttur; denilecek gibi geliyor.

Halbuki öyle denmiyor. Encümen (Fayda mülâhazasına müstenit olmak lazım geldiği halde) fıkrasını orada bırakarak, yani cümleyi... itimâm etmeyerek diğer bir maddeye intikal ediyor. Vükelanın azil ve nasbı maddesi sureti mutlakada zikredilmiş olmakla, buna (Alelusul) kaydı ilave olunmuş diyor. Mebusana gönderilen tezkirede aynı ibareler yazılmış. Binaenaleyh Meclisi Mebusan, Meclisi Âyanca yalnız Vükelanın azil ve nasbı maddesine (Alelusul) kaydı ilave olunduğu zahâbına düşmüş. Ondan başka bir de Sadrazam ile Şeyhülislâma ait bir fıkra var. Onu da tayyettikleri musarrah değil. Demekki onu ifka etmişler.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Esbâbı mücibede bunlar tasrih olunmayıp, yalnız maddenin kesbettiği şekil yazılmış. Encümenin mazbatasında da bu iki fıkra hakkında bir şey denilmemiş. Riyâset te aynen yazmamış, aceleden. Çünkü iş müstacel idi. Okun için yalnız Encümen mazbatasında yazılan fıkra yazılmış, diğer suretleri kabul olunmuştur. Meclisi mebusana (Sizin yaptığınız tadilatı kabul ediyoruz, «Alelusul» kaydı ilave ediyoruz) demişiz. Halbuki öyle değil, daha üç yerine ilişmişiz. Onun için onlar zannediyorlar ki, yalnız bir fıkrası tadil olunmuştur. Onların dediği diğer suret, Âyanca aynıyle ibka olundu. Halbuki tabettirdiğimizde öyle olmayınca bunlar tereddüde uğradı. Dediler ki, (Sizin bize tebligatınız ile, sonra bastırdığınız nüshalar birbirine uymuyor) Ondan bu ihtilaf hasıl oldu. Bunu halledelim. Şu hakayık meydana çıktı.

MEHMET GALİP BEY — Bir sehvi kalemden ibarettir.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Esasında şüphemiz yok, bizim kararlarımız doğrudur efendim.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Gayet dar zamana tesadüf etti. Öyle dar bir zamanda aceleyle yapılan şey elbette böyle yanlış olur.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Hattâ Meclisin dağılacağı zaman arzda idi galiba. Yahut iki gün evvel arz edilmişti. Öyle tahattur ediyorum.

REİS — Bu mazbatayı Âyan Encümeni azası görmediler mi?

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Kendileri imza etmişler efendim.

REİS — Mebusan Encümeni azası?

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Görmedik diyorlar. Gördüklerini de ispat edemiyoruz. Eğer biz mazbatayı da aynen gönderdik diye müsveddemizde bir işaret olsaydı, biz size mazbatayı gönderdik, maddeyi okumanız lazımdır diyecektik. Hatta onlar da rûznamelelerine baktılar. Zabıtnamelerine baktılar. Okumamışlar. Onlar yalnız bizim yazdığımız o ibareyi, tezkiredeki üç - dört satırlık maddeyi okuyup kabul etmişler, pekâlâ demişler. Biz de dava ettik, size göndermişiz, elbette okunmuşsunuzdur dedik, ama ispat edemiyoruz.

REİS — Hakikat nasıl? İttihat hasıl oldu muydu?

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Onlarla bu madde hakkında konuşmadık, sonra ihtilaf ettiğimiz maddeler hakkında konuştuk. Çünkü onlar 21 maddenin 12 - 13 maddesini kabul ettiler. Diğer 7 - 8 mad-

desi hakkında başkaca itilaf hasıl ettik, tekrar birleştik, hallettik. Kâğıtlar iki meclis arasında birkaç kere gitti geldi. En sonra kabul olunan suret arz olundu. Bunda hiçbir eseri kast yok. Yalnız noksan muamele.

MUSA KÂZİM EFENDİ — Müsaade buyurur mu? Şu tahkikattan anlaşılıyor ki, işde bir noksanlık var davası, doğrudur. Noksan, hem Divan-ı Riyasetin muamelesinde, hem de Encümenin muamelesindedir. Fakat bu iki noksan kasten vaki olmuş değil; sehven olmuş. Sebebi ise, Abdurrahman Beyin buyurduğu gibi, vaktin dar olmasıdır. Hakikat hali bildiririz. Madem ki onlar müzakere etmemişler, isterlerse bu iki fıkra hakkında müzakere etsinler. Olduğu gibi kabul etsinler, o sonra düşünülecek şey. Şimdilik bizim yapacağımız şey, bu hakikati, beyandan ibarettir.

BESARYA EFENDİ — Rica ederim. Hallolunmamış bir mesele daha kalıyor. Kanunu Esaside 8 inci madde, sureti katiyyede kabul olunmuş gibi gösteriliyor. Halbuki, hakikat gösteriyor ki bu madde yalnız, Heyeti Âyan tarafından kabul olunmuştur, Mebusanda hiç bunun bahsi geçmemiştir. Binaenaleyh, gayet nâzik bir vaziyette bulunuyoruz. Çünkü, acaba bu madde, Mebusanda yeniden mevkii müzakereye vazolunabilir mi? Zira mevkii müzakereye koymak, bazı tadilatı aynen kabul veya reddetmek demektir. Halbuki bu madde için İrade-i Seniye çıkmıştır. İşte düşünülecek madde bu maddedir.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Bu maddeyi kabul ettiler. İstimal ettiler.

MEHMET GALİP BEY — Bu maddeyi Meclisi Mebusan kabul etmiş. Meclisi Mebusan madde-i muadlesinin, Âyanda kabul edildiğine dair tezkire-i riyaset penâhide münderic olan fıkradan ileri mi gelmiştir? Madde, madem ki görülmemiştir, binaenaleyh o madde İrade-i Seniyeye iktiran etse bile, madem ki Meclisi Mebusanda tekrar mevzu bahis edilmedi, müzakere olunmadı, bir sehiv üzerine oradan iade olundu, şu halde nâkıs-ül ayar bir maddedir. Tam-ül ayar bir madde değildir. Binaenaleyh, o ihtarname ile Meclisi Mebusana sevkedecek olursak, orada yeniden müzakere olunacaktır. Buraca da kabul edildiği halde, arz olunuyor. İrade-i Seniye şereftaahlık edecek olursa, o madde kanun olur. Binaenaleyh, bunu göndermeli.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Efendim, zaten Heyeti Âyan bu bâptaki kararını tebdil etmedi. 38 inci maddede ademi itimat beyan edildiği vakitte, Vükelânın heyeti umumiyesinin sirkut edeceği mündericidir. Heyeti Mebusanın emniyetini hâiz olmayan

bir kabine, ademi emniyetle sükut edecek demek. Binaenaleyh bunun için kaldırıldı. Meclisi Mebusan böyle kabul etmezse yine kendilerine iade ederiz. Bu, hâkimiyeti milliyeye müteallik bir maddedir. Bunu kabul etmeseydiler, hâkimiyeti milliyeye müteallik olan kavâidi şimdiye kadar istimal etmezlerdi. Madem ki, istimal ettiler, maddeyi kabul ettiler.

SALİH MÜNİR PAŞA — Eski Kanunu Esasiye göre istimal ettiler.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Eski Kanunu Esaside bu kuyût yoktur.

SALİH MÜNİR PAŞA — Yani ondan dolayı yapılıyor.

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Hayırlı.

SALİH PAŞA — Meclisi Mebusan yalnız kanun yapmak hakkına malik değildir; ikisini birden yapar.

BESARYA EFENDİ — Kanunu Esasi Encümeni tarafından yapılan mazbatayı, bugün Meclisi Mebusana göndermeyip kararı dahi vermeyerek, gelecek içtimaa kadar bu meseleyi biraz düşünelim. Zira gayet naziktir.

SALİH MÜNİR PAŞA — Başrısın efendim.

BESARYA EFENDİ — Muteber olan şey hangisidir? Bu kabul ettiğimiz 8 inci madde mi, yoksa eski Kanunu Esasinin 8 inci maddesi mi?

ALİ RIZA PAŞA (Birinci Ferik) — Eski Kanunu Esasinin 8 inci maddesi.

ABDURRAHMAN EFENDİ — Eski Kanunu Esasinin 7 nci maddesidir.

RIZA PAŞA (Topcu Feriki) — Bu madde meriyyülicrâ olur. Efendim, Mebusan ile bizim aramızdaki niza gayet azdır. Ehemmiyetsizdir. İki fıkradan ibarettir. Birisi, rütbe, nişan meselesi. Birisi de Sadrazam ve Şeyhülislam intihabı meselesidir. Biz rütbe ve nişan meselesini mutlak bıraktık. Onlar takyit etmişlerdi. Biz takyidi kaldırdık. Zannedersem onlar buna muvafakat edeceklerdir. Çünkü maksatları rütbe mülkîyyeyi kaldırmaksa, bir kanun yaparlar olur. Yok eğer, hem rütbe mülkîyyeye hem rütbe askerîyyeye şâmilidir, onun dokunur bir sebebi yoktur. Demek ki, izâm edilecek bir mesele değil.

Sadrazam ve Şeyhülislam meselesi. Mebusanın itimadını hâiz Sadrazam ve Şeyhülislam intihabı; bu hem manasız hem çirkin. Biz bunu münasip görmedik, kaldırdık. Hâlâ da görmüyoruz. Onlar da bunu teslim ediyorlar. İzâm olunacak bir mesele değil. Yani maddenin mecmuu müzakere edilmeyecektir. O maddenin içinde iki fıkra müzakere edilecektir, başka bir şey değildir. Bu gayet ehemmiyetsizdir.

REİS — Nasıl tensip buyurursanız öyle yapalım. İsterseniz Encümenin mazbatasını gönderelim. İsterseniz tetkik için tehir edelim, yahut bugün başka işimiz olmadığı için, bu meselenin müzakeresine devam edelim.

MUSA KÂZİM EFENDİ — Tab olunsun. Rüfeyi kirâm da okusunlar.

REİS — Peki, tab ettirelim, fakat evvel be evvel bir noktayı halletmeliyiz: Besarya Efendi buyuruyorlar ki, nâzik bir meseledir. İradesi istihsal olunan bir mesele, nasıl olur da tekrar müzakere olunur? Bu mütalaa bir cihetle doğru ise de sehiv, daima kabili tashihtir.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Bağdat'tan geri döner.

REİS — Evet. O cihetle irade istihsal olunan maddede şöyle bir sehiv var; Tashihi kararlaştırıldı denilir. Diğer irade istihsal olunur. Binaenaleyh mesele- nin mühim ciheti bendenizce o değil. Mazbatamız gitmiş olsaydı bu kükûkâle mahal kalmazdı deniliyor. Evvela Encümen mazbatasını pek ortaya çıkacak surette mükemmel değildir. İtirafı kusur bir fazilet ise, bunu itiraf etmelidir. Sâniyen alelumum melfufatın nev'i ve adedi, metni tezkirede hikâye ve tasrih edilmesi lazım geleceğine dair bir kaide-i umumiyye de yoktur.

Fazla olarak, encümen mazbatalarının Meclisi Meb'usâna irsal olunması da vaki' değildir. Binaenaleyh tezkirede mazbatadan bahs olunmaması, gönderilmediği manasına delâlet etmeyeceği gibi; gerçi hatırlarda kalmadı ise de Başkâtıp Bey o zaman, mezkûr mazbatadan yüzlerce nüsha tab' ve tevzi' olunduğunu öteden beri söylemekte olduğundan, mazbatanın gitmediği de iddia olunamaz. Zaten Encümen de mazbatasında, tadil ettiği dört maddeden ikisinin esbâbı mücibesini yazıp, ikisinin esbâbını dercetmekte zühul ettiğini itiraf ediyor. Esbâbı mücibesini yazılmayan iki maddenin biri ise, Heyeti Meb'usâ- nın tedekkî-tiza feshi, Heyeti Ayanın muvafakatıyla olmasıdır. Bu bahis, Meclisi Meb'usânda hayli mübahasâtı davet etmiş idi. Zanneder isem bazıları ekalliyette kalmışlardı. Bu ihtilaf, ekalliyette, Ayan Başkâtıb'nın dediğini teyit etmez mi? Zira 8 inci maddede Ayan tarafından ithal olunan tadilat, aynen Heyeti Meb'usânda okunmamış olsa, bittabi' ona dair Meb'usânda mübahase sebketmezdi.

REŞİT AKİF PAŞA — Şüphe yok efendim.

REİS — Mazbatayı okudum. Bakınız ne diyor, bir daha okuyayım.

(Lâyiha-i kanuniyenin... bunda şekli sâbıkında fazla bir fayda mülâhazasına müptenî olmak lâzım geldiği halde...) diyor. İfadeden anlaşılacağına göre, şekli sâbıkından fazla ilâve olunan kayıtlar, bir fayda mülâhazasına mebnî olmak lâzım geldiği halde, o fayda yok imiş. Bilâkis başka bir hatâ da var gibi çıkıyor. (Lâzım geldiği halde Vükelânın azil ve nasbı...) onlarınkine (lüzumu zarurî tahakkuk ettiği takdirde, Heyeti Vükelânı azil ve tebdili) varmış. Bizim Encümen onu beğenmemiş. Bu fıkra yerine, (Heyeti Vükelânın azil ve tebdili) demiş. Bakılsa iş-lâk bunda var. Onlarınki daha sariftir. Biri bu.

İkincisi; mezkûr madde şekli âtiye şîrâğ olun-du, denilmiş iken, şekli âti gönderilmediği, gönderil-seydi böyle olmazdı, deniyor. Halbuki bu şekli iktisap etmesi için esbâp gösterilmemiş. Mamafih, Kâzım Efendi iyi izah buyurdular. Zaten ortada bir nîza' da yok. İş, bir nîza-ı lafzîden ibaret. Vâkıâ, oradan sorulmuş olsa, bu yolda yahut daha muknî surette bir cevap vermeyi anlarım.

Ancak, sual vakî' oimadığı halde buradan ziyâf surette mukabele bilmem ki münasip olur mu?.. Te-reddüdüm şundan neşet ediyor. Bu sebeple beyhude yere birtakım mübahasât meydana çıkar ve tekrar bir nîza-ı lafziye meydan açmış oluruz. Nasıl tensip bu-yurursunuz?..

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Encümen öyle zann ediyor ki; eğer maddenin kesbettiği şekil kendilerine aynen tebliğ olunsaydı, evet biz size o maddenin kesbettiği şeklin suretini gönderdik, oku-madınız, kabahat sizdedir, demekliğimiz için bir hak olurdu. Encümen öyle zann ediyor. Fakat bir sehiv olmuş. Onun için gönderileydi bir hak olurdu di-yoruz. Encümenin mazbatası eksik. Geçen sene ace-leye geldi, encümen mazbatasını iki defa okudunuz. İyi meal çıkmıyor, vakia buntların hepsi vakî', vakî' ama şekli âti suretini yazmışız, o kâfidir. Bendeniz Encümenin mazbatasını...

REŞİF AKİF PAŞA — Şimdi, şeklin cereyanını esasen bilmiyorum. Fakat bunda en ziyade nazik olan nokta, tarafı Fehâmetinizden söylendiği veçhile, iş bitmiş ve muamele anlaşılmiş olduğu halde, şimdi bunun orta yere çıkarılmasıdır. Gerek Makam-ı Di-vân-ı Riyâsetten ve gerek Encümenden bir hatâ vukua gelsin, hatâ insanlar içindir, tabîi olabilir. Ka-sıt var mı?.. Bunlar Meclis-i Mebusânca ehemmiyet-le müzakere olundu. Geldi, gitti, şimdi bunu niçin uyandırılum ve hakk-ı devletimiz de mazi-yâdetin var. Fakat niçin orasını izah buyurmuyorlar ki? Bundan

iki, üç gün evvel azadan bir zât, bazı beyanatta bu-lundu. Yani Ekrem beyefendiye sureti mahsusada geldi.

Meclisi Mebusan Encümeni bunun için sizden izahat talep ediyor, eğer vermeyecek olursanız onlar bunu şimdi iş, güç edeceklermiş, dedi. Halbuki, sureti hususiyede Encümen tarafından bazı zevat, bizim Encümenle görüşmüşler, bizim verdiğimiz izahata nazaran, orta yerde calibi şüphe bir nokta kalmadığı anlaşılıyor, demişler.

Fakat biz istiyoruz ki, hakikat her ne ise bir se-hivden mi ibarettir, nedir anlaşılsın. Siz, evvelee böy-le içtihat etmişsiniz. Bu içtihadınızda hâlâ payidar olabilirsiniz. İctihadınızda bizde mülakiyiz. Fakat böyle bir şey yazılmazsa; (Bizim Encümenimiz bunu iş güç edecektir) Bu ifadei nisbiyeyi bize azayı ki-ramdan bir zat tebliğ etmiş. Bendeniz, dediğim gibi, evvelee bulunmadım. Suret cereyanı muameleyi bil-miyorum. O halde bu tetkikat icra edilmiş, bakılmış.

Dendi ki, «Mademki böyle oluyor ve mademki Encümen tarafından anlaşıldı ki bu bir sehiv olup, bir maksada mebnî değil.» Hakiki, böyle bir teklif vukubuluyor, o halde sözün doğrusu nasıl cereyan et-miş ise, onu bildirmeli.

Çünkü, mümkündür ya kalemin bir sehvi olabi-lir. Encümenin de keza mazbata göndermeyişi sehiv olabilir. Ne Encümenin, ne de kalemin bir maksadı, münasebetsizliği yok Olsa, olsa zamanın darlığından meselenin ehemmiyetiyle isticalininden ibaret bir sehiv neticesidir. Bunu böylece bildirelim, hakikat nasıl olmuşsa bildirelim dendi. Ve doğrusu bundan dola-yı şu sebebi mucipten dolayı bendenizin de zihnim yattı doğrusu.

Çünkü arz ettiğim gibi doğrusunu elbette bildir-mek iyidir. Bunu da böyle sükûtle geçiştirmek iyi değildir. Biz de iltihak ettik. Esbabı mucibei hakikiye bundan ibaret, işte bu efendim, yani başka türlü de-ğil. Eğer göndermez isek onlar bunları vesile edecek ve onların hüsnüniyetiyle vukua gelecek bir halin izamında mana yok. Bir sehiv vukua gelmişse ne beis vardır dendi.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Tesviyei maslahat için.

REŞİT AKİF PAŞA — Tesviyei maslahat için şimdi bunun suret? Gerek encümende böyle bir hata vukubolduğu hatıra gelsin, gerek kalemin bir hata, bir sehiv vukua gelsin. Cayıbahis değildir veyahut Encümenin hatası varsa onu da tashih edelim, esba-bını bildirelim.

MUSA KAZIM EFENDİ — Encümenin hatası var, esbabı mucibe yazılmamış.

REŞİT AKİF PAŞA — Yani, bu şimdiki bahis. Mazbatada ona dair Encümen kendini kurtararak mesuliyetten teberri ediyorsa, onu da çıkarabilir ve Encümenin şöyle bir kusuru vardır denilebilir. Bu, arz ettiğim gibi hakikat vazih olsun. Oranın istediği bir maddede biz niçin tereddütlü bir muamelede bulunalım. Doğrusu ne ise onu bildirelim. Esbabı makbule budur.

FERİT PAŞA (Sadri Esbak) — Müsaade buyrulur mu? Kanunu Esasiye dair tadilat yapıldı. Bundan sonra cereyan eden madde yeniden müzakere olunmuş, bunda hata yoktur. Yaptığımız muamele doğrudur. Bu fikirde de yalnız tebligat hususunda şöyle bir noksan vukubuldu. Şu, şu cihetten olmuştur diye. Onunla beraber bu tadilat gönderilir. Ayrıca, gidecek bir madde değildir. Çünkü yeniden müzakere ile tebeddül edecek kısmı yok.

MEHMET GALİP BEY — Resmen bir müracaat vukuuna da talik etmek kabildir.

ZİHNİ PAŞA — Sual ve itiraz vaki olursa o vakit cevap verilsin.

REŞİT AKİF PAŞA — Bu mütalaat esnayı müzakerede teati edildi idi. Hatta gönderelim mi göndermeyelim mi diye şimdiden istediler ve «verelim» dendi.

FERİT PAŞA (Sadri Esbak) — Ya sual vukuunda cevap verilir, yahut tadilatı umumiyeye sırasında zeylen yazılır. Falan madde mevzubahis oldu, bu madde hakkında cereyan eden muamelat ve müzakerat budur denir. Biz, o müzakeratın savab olduğuna kaniiz, yine o fikirdeyiz. İradei Seniyyeye iktiran etmiş ve bitmiş bir muameledir, iade caiz değildir. Mafih, mademki Meclisi Mebusan sureti cereyanı muamele hakkında malumat istiyor; muamelat şu surettedir, bunda da bir şey yoktur.

REŞİT AKİF PAŞA — Hatta, bendeniz diyebilirim ki, şimdi şurada cereyan eden müzakeratta izahat kâfi olabilir. Bununla da iktifa edebiliriz.

REİS — Reşit Akif Paşa Hazretleri mükemmelen izah buyurdular. Mebusan Encümeninin teklifinden neşet ettiği bilinseydi mahal kalmazdı. Demek ki onlar istiyormuş, anlaşıldı. Şimdi, madde de meydana.

REŞİT AKİF PAŞA — Hatta, böyle bir şey yazılmazsa, biz dedikoduyu mucip olacak şeylerde bulunacağız demişler. Bunu de kemali saffetle söylemişler.

REİS — Şimdi, madde anlaşıldı. Gerek Encümen, gerekse kalem yapsın; vakıa hata Encümende de var, kalemde de var. Mazbatanın sureti gitmemiş. Encümende yazılan mazbatada esbabı mucibe tasrih olunmamış. Hatta dikkatle okunacak olursa Mebusanın tadilatını zımnen kabul çıkıyor. Yalnız, mazbataya nazaran, Encümence «aletusul» kaydıyla iktifa olduğu anlaşıyor. Her neyse şu mütalaatı Mebusan kabul ederse febiha; etmediği halde reyinde ısrar eder, sonra buraya gelir.

REŞİT AKİF PAŞA — Biz yine ne diyeceksek deriz.

REİS — Evet, deriz. Yalnız şekil meselesi mühimdir. Meclisi Mebusan Encümeninin, sureti gayri resmide vaki olan bir ihtarına binaen, izahat verelim mi, yoksa Galip Beyefendi ve Zihni Paşa Hazretlerinin buyurdıkları gibi, sordukları zaman cevap yazmak üzere şimdilik tehir edelim mi? Düşünülecek nokta burasıdır. Bir de o ihtarı gayri resmide calibi dikkat bir nokta var. Ayan cevap vermezse dedikodu yaparız demişler. Dedikodu yapıldığı halde buradan da lazım gelen cevap verilir.

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Dedikodu yaparız lakırdısı yok. «Elimizde mesele hakkında bir mazbata, bir takrir var. Takririn cevabını yazmadık, mazbatamızı yazmaya mecbur olacağız. Heyeti Umumiyyede müzakere olunacak birtakım sözler söylenecek. Buna mahal kalmamak için siz bildirin» dediler. Biz de ona göre mazbatamızı yapalım diye söylediler. Hatta, bendeniz, isim tasrih etmedim, rüfekadan bazılarına dedim. Arkadaşlarım geldi, öyle dedi, biz de müzakere ettik; yazalım mı, yazmayalım mı dedik. Ekseriyetle karar verdik, yazdık. Bazı arkadaşlarımız da iştirak etmediler. Reis Paşa Hazretleri de iştirak etmediler.

FERİT PAŞA (Sadri Esbak) — Reye koyunuz. Bendenizin arz ettiği gibi, tadilatı umumiyeye oraya gönderildiği vakit zeylen yapılsın veyahut bir sual vukuunda cevap vermek üzere şimdilik hıfzolunsun.

REŞİT AKİF PAŞA — Encümen bunda musır değildir.

ALİ GALİP BEY — Hangi maddeler meriyülcra olacak? Bunda bir ihtilaf var. Eskisi mi yoksa yenisi mi?

REİS — Hiç itiraz götürmez. Fakat asıl sual olunacak bir madde. Bu doğru, mahallî sual ama istenilen şey zaten asıl.

ALİ GALİP BEY — Evet efendim, öte taraftan itiraz götürmez mi?..

REİS — Hayır, hayır hiç itiraz götürmez. Muva-
fık olur, olmaz. Bilmem fakat mantık yok. İhtilafa
da mahal yoktur. Çünkü Meclisi Mebusanın itima-
dına layık olmayan Sadrazam ve Şeyhülislam azil ve
nasp olunmaması esasına hâlel gelmemiş. Bu esas
hâsıl... Zira Meclisi Mebusanın itimadına layık ol-
mayan vükelanın sâkit olacağı musarrahtır. Binaen-
aleyh, kanunda tenakuz bir hüküm yok. Bizim yahut
onların tashihlerinden hangisi muteber olsa hüküm
değişmez. Yine tekrar edeyim. İş bir nizam lafziden
ibarettir.

REŞİT AKİF PAŞA — Şey ile şey.

REİS — Evet şey ile şey. Bizim Encümen o ma-
hut kayıta kılzet görmüş. Ademi lüzumuna binaen
çıkarmış, bundan ibaret değil mi efendim? (Evet ses-
leri)

Birincisinde olmazsa ötekinde tekrar koyarız. Bi-
rincisi ne idi?.. Yalnız tadilatı umumiyeye sırasında
icap ederse malumat vermek mi?.. (Evet sesleri)

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Öteki şık
reye konsa daha muvafık olur.

REİS — Hangisini?..

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Sual, Mec-
lisi Mebusandan müracaat vaki olduğu zaman cevap
verilmek.

REİS — Peki efendim.

FERİT PAŞA (Sadri Esbak) — Sual vukuunda
cevap.

NURİ BEY — Sual vukuunda yazılır.

REİS — Sual vukuunda cevap verilmek mi diye-
lim?..

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY — Müracaat
vukuunda cevap verilmek üzere.

MEHMET GALİP BEY — Reye ne için konu-
yor, zaten ittifak da var.

REİS — Mademki mesele halini aldı, resmî bir
şekil alsın. Meclisi Mebusan Riyasetinden tahriren
sual vukuunda cevap verilmesi reyinde bulunanlar,
çünkü bilavasita sual vukubuldu, lütfen el kaldırsın.
(Eller kalkar) Ekseriyetle kabul olundu.

(İki reye karşı, bir reye karşı sesleri)

Bir reye karşı ekseriyetle kabul olundu.

Mecliste başka işimiz yok hitam verelim.

REŞİT AKİF PAŞA — Bir şey arz etmek isterim.
Böyle hatalar bilahara da vukua gelebilir. Bilahare bu
gibi, encümenlerden çıkan umuru mühimme, Makamı
Devletinizden yazıldıktan sonra bir kerede oraya bil-
dirilse, Encümene ait olan keyfiyata dair belki böyle
şeyler kalıverir. Eksik gedik kalmasın.

REİS — Encümenlerden yazılacak mazbatalarda
da izahat, iltizam olunsa daha iyi olur.

REŞİT AKİF PAŞA — Bazı bu gibi nevakıs ol-
mamalı efendim.

REİS — Aynen tevdi olunur mamafih dikkat
olunsun.

IV. — MÜZAKERE OLUNAN MEVAD

1. — *İhtiyat zabitanı teşkilatı hakkındaki kanun
layihası ve buna dair Askeri Encümen mazbatası.* (1)

REİS — Encümen mazbatasını okutuyorum.

(İhtiyat Zabitanına ait Harbiye Encümeni mazba-
tası okundu) (2)

REİS — Ne buyuruluyor?

FERİT PAŞA (Sadri Esbak) — Komisyonu As-
keri bu işi bidayetinde tashih etti. Bu tashihat Me-
busana gitti, onlar da kabul ettiler. Yalnız bir - iki
kelime tadil ettiler. Kabul olundu, diyecek bir şey
yok.

(1) Evveliyatı 22, 23, 24, 25, 27, 28 ve 30 uncu
inikatlarda zabıtlarındadır.

(2) Encümen mazbatasını bulunamadı.

ALİ RIZA PAŞA (Topçu Feriki) — Tadilat lafız-
dan ibaret. Evvela biz, nizamiye veya numune kı-
taatında demiştik, onlar numune kıtaatında olsun
demişler. Numune kıtaatı teşkil olunmayan kıtaat ta,
nizamiye kıtaatında olsun diyorlar.

FERİT PAŞA (Sadri Esbak) — Harfiyyen kabul
ve tasdiki münasip gibi geliyor.

RAİF PAŞA — Şayanı bahis ciheti yok ki.

REİS — O halde bilittifak kabul olunuyor. (Evet
sadalari)

Kabul olundu.

Başka bir işimiz kalmamıştır. İnikada nihayet ve-
riyorum.

Hitamı İnikad

Saat : —